

Kapitel 5

EN BJÖRNJÄGARE I PRÄSTKAPPA OCH BONDESTÖVLAR

Söndagsmorgon går strålande in och ulliga skyar
Svepa en helgdräkt kring Marsfjällets toppiga, glänsande hjässa,
Men över Gemon blånar det tungt som av hotande blixtar.
En efter en kommer fram till hyddan att hälsa prosten.
Kutiga gubbar och trötta små gummor och nybyggarkarlar.
Hela den vidsträckta hjorden, som vandra i villsamma skogar,
Lyser av inbunden fröjd att åter se herden ibland sig.
Faren på mångmila färd därnedifrån bygden och kyrkbyn.

(Av Elsie Holmgren)

Början och mitten av 1800-talet var en tid på gott och ont i Västerbottens historia. Skaror av nybyggare sökte sig ut i vildmarkerna för att bryta ny jord ur skogens famntag. Livet var hårt och påfrestande och det krävdes människor med stål i viljan och hårda muskler för att härda ut i kampen mot den vilda naturen. Det var inte alltid Guds bästa barn som lämnade bygderna bakom sig för att draga ut till det land där förut samefolket varit okrönta härskare och där björn och varg och lo strövade omkring i skogarna. Tingsprotokollen från denna tid ger också en mörk relief av blodiga slagsmål, fylleri och tjuvstreck åt den storartade kulturgärning som samtidigt utfördes. Det krävdes män av mindre vanliga mått för att handleda det bångstyriga, men i grund och botten vänliga och ärliga nybyggerfolket. Prästerna som hade sin verksamhet i dessa ödemarkssocknar var därför många gånger kraftkarlar, i sin gärning lika mycket nybyggare och skogsmän som själasörjare.

En framträdande personlighet under denna tid och säkerligen en typisk representant för Västerbottensprästerna var prosten Olof Olofsson Lindahl i Vilhelmina. Olof Lindahl tillhörde en gammal norrländsk prästsläkt. Dess medlemmar hade varit verksamma på olika platser i Västerbotten, allt sedan den förste med namnet Lindahl i slutet av 1600-talet lämnade det fäderneärvda hemmanet Galagök N:r 1 i Dals socken i Ångermanland för att ägna sig åt det prästerliga kallet.

Prostens far var kapellpredikanten Olof Ersson Lindahl i Volgsjö kapellförsamling, motsvarande det nuvarande Vilhelmina pastorat, sedermera kyrkoherde och prost i Åsele. Kapellpredikanten bodde i början av 1800-talet på sitt nybygge Lövliden, ett par kilometer norr om Vilhelmina vid stranden av Volgsjön. Här föddes sonen Olof den 20 november 1811.

Han tillbragte sin barndoms- och uppväxttid på Lövliden och när familjen sedermera flyttade till Vilhelmina, i hemmet på prästgården. År 1829, efter faderns förflyttning till Lycksele, togs han in i Härnösands gymnasium där han fortsatte sina studier för att som student skrivas in vid Uppsala universitet höstterminen 1832. Där avlade han två år senare fullständig studentexamen. Efter fyra års studier vid teologiska fakulteten, prästvigdes han den 26 maj 1836 i Härnösand av diktaren och biskopen Franz Michael Franzén. Denne hade två år tidigare bosatt sig i stiftsstad, där han verkade till sin död år 1847.

Efter prästvigningen följde förordnanden som pastorsadjunkt i Sorsele och den 11 juli 1838 i Jokkmokk. Den 17 mars år 1841 utnämndes han till pastorsadjunkt i Åsele där fadern, prosten Olof Ersson Lindahl då var kyrkoherde. I Åsele hade han sitt verksamhetsfält till år 1874 då han utnämndes till kyrkoherde i Vilhelmina.

Olof Lindahl beskrivs till det yttre som, om inte lång så i varje fall, över medellängd med en kraftig kropps-konstitution, axelbred och senig. Ansiktet var smalt, pannan bred och hög med en knöl på vardera sidan (den Lindahlska pannan). Han hade tjockt, kastanjebrunt hår och enligt tidens sed polisonger, friska tänder och blå ögon. På grund av närsynthet bar han ständigt glasögon. Han var mycket gladlynt med ett lätt humör som, fastän han ibland kunde vara rätt tjurig, gjorde att han hade lätt att umgås med folk varför han också blev mycket omtyckt var han kom.

Hela sitt liv var han road av sällskapsliv och ännu på gamla dagar tyckte han om att få sig en svängom, när han inte själv spelade upp till dans på sin fiol som han gärna trakterade. Det berättas från senare år att en liten bondgumma kommit upp till Vilhelmina och skildrat ett bröllop i Resele som hon nyligen hade bevistat. I början hade man varit litet undrande, om det skulle bli något roligt, ”för se själve prosten, en Lindahl och prostinna hadd vörä me å en visst ju att prostinna var lite sträng åv sä å int´ likt´ dans å annre världsligheta. Men huva, prosten hadd vörä den värste under hele kvälla, te å dans kadrilj, å en hadd´ allri haft hä så nöjsamt. Och till ungdoma sa´ han att de gärna skull´ dans för se dansen ho är en skön konst, sa´ prosten”.

Den unge levnadsglada prästen lär även ha varit en stor beundrare av det täcka könet och det sägs att han inte så sällan själv träffades av Amors pilar. Man förstår att månget flickhjärta klappade fortare när den ståtliga pastorsadjunkten närmade sig, redan då omvärd av en nimbus som väldig jägare och kraftkarl.

På 1830-talet viskades det i bygderna att den unge Lindahl misstänkt ofta hade sina vägar till prästgården i Vilhelmina. Där residerade hans kusin, kyrkoherde Pehr Olof Grönlund med sin familj bland vars medlemmar särskilt märktes dottern Catharina Lovisa. Karin Sundelin berättar i sin bok ”Pastor Uno och Catharina Lovisa” att ”det glunkats om giftermål mellan honom och den lilla söta mamsell Grönlund. Björnjägaren var inte lång men kraftig och så ryktbar för sina bedrifter att hans ungdomsflammas bror Jonas läste om dem i franska tidningar, när han låg och studerade vid Sorbonneuniversitetet i Paris. Den här gången slogs han ur brädet av den storguxne Uno Sundelin som var tre alnar och en tvärhand lång och axelbred därefter”.

Så småningom skulle även den unge pastorns öde gå i fullbordan. Den 9 mars 1842 rustades det till bröllop i Åsele prostgård där prosten Olof Ersson Lindahl nu sammanvigde sonen och den lilla sirliga 23-åriga Erica Catharina Rehn. Det påstods emellertid att pastor Lindahl egentligen varit mycket förälskad i en annan flicka som dock inte besvarade hans böjelse. När hon till slut avslög hans frieri avlade han i förtrytelsen häröver löftet att gå ut i bygden och fria till den första flicka han mötte. Så skedde även och det måtte ha blivit kärlek vid första ögonkastet eftersom det något abrupt framförda frieriet besvarades med ett ja av lilla mamsell Rehn.

Detta torde ha skett under senare delen av 1830-talet. Det resulterade i att de unga fick ingå trolovning. Några år senare skickade nämligen den unge pastorsadjunkten Olof Lindahl följande brev till sin blivande svärfar, Samuel Rehn.

”Högtärade Farbror!

Då jag för flere år sedan hade den äran skriva Farbror till och begära Farbrors samtycke till trolofning med Erica var det ej utan farhåga att Farbror skulle afslå den, såsom förhastad å min sida; men jag hade dock den glädjen att af Farbrors svar finna mitt hjertas önskan uppfylld, och har nu en lång tid lefvat lycklig i hoppet att få Erica till min ledsagerska genom lifvet. Detta hopp önskade jag nu få realiseradt till verklighet, och på Farbrors godhet beror detta. Jag anhåller derföre ödmjukast om Farbrors och Fasters tillstånd, att denna vinter få träda i ägtenskap med Erica. Min mor börjar blifva gammal och orkar ej förestå sitt stora hushåll, utan önskar få någon som hjälper sig dermed, hvarföre hon och nödvändigt vill, att jag skall gifta mig; dessutom bör man wid 30 års ålder göra det, om det någon gång skall ske. Jag har derföre beslutat att vi skulle viga i början av nästkommande Februari månad, om

Farbror lemnar sitt bifall dertill. Mina föräldrar, som sjelfva önskar, att få bestyra om vårt bröllopp, önska just denna tiden af den orsak, att Hultins ifrån Skellefteå inträffa här just då, och gerna såge, att vid ett sådant tillfälle alla deras barn voro församlade. Jag önskade nog personligen få resa ner och mundteligen tala med Farbror i detta ämne, men kan icke slippa hemifrån emedan Pappa är gammal och skral, och orkar ej förestå kyrkan ensam. Farbror måste därför vara god och förlåta att jag widtager denna utväg. För att få viga Fastlags-Söndagen eller strax derpå, måste jag låta lysa 1:sta gången 2:dra Söndagen efter 13:dedagen. Jag anh. därför ödmjukast om Farbrors skrifteliga tillstånd dertill med det allra första. Om ej förr så ges det säkert tillfälle med någon, som reser från nedra landet till Lycksele marknad, dit jag reser för att hemta Erica. Jag önskar ock högeligen, att Farbror och Faster äro närvarande, jemte alla Ericas syskon, vid vigningen, för att välsigna vårt förbund, och härom få vi skrifva från Lycksele eller snarare Åsele marknaden. Till slut önskar jag Farbror och Faster ett godt slut på detta gamla år och allsköns välsignelse på det nya, och under afvaktan, att Farbror bifaller hvad mitt hjerta högst önskar, framhärda jag

Högtärade Farbrors

Ödmjukaste Tjenare
Ol. Lindahl”

Åsele den 10:de Dec. 1841

Erica Rehn härstammade liksom maken från en gammal norrländsk prästsläkt. Fadern Erik Samuel Rehn, som bodde på Kullerbacka utanför Åsele, var visserligen kommissionslantmätare, men före honom fanns det fem generationer präster i släkten med härstamning från Piteå stads förste borgmästare Edvard Ersson på Böle, birkarl (= västerbottnisk storbonde som hade privilegium på handeln med samerna. Red.) och fogde över Västerbottens län och Luleå Lappmarker, död år 1651. Före denne fanns det tre generationer birkarlar i släkten. Den förste kände var gamle Oloff Birkarl som föddes på 1460-talet och som ägde gården Hampnen vid Öjebyn, Piteå och som levde ännu år 1543.

Bland mera bemärkta förfäder på Rehnska sidan märks ärkebiskopen Petrus Kenicius, född 1555 och död 1636, känd genom sitt modiga uppträdande mot Johan III:s försök att återinföra katolicismen i Sverige, ett uppträdande som medförde att han flera gånger kastades i fängelse. Vid reformationsfesten år 1617 var han den förste i Sverige som promoverades till teologie doktor.

Både genom sin härstamning på Rehnsidan och från Petrus Kenicius räknade Erica släktskap med den sagoomvärvda Buresläkten.

Bland hennes förfäder märks även den kända Norrlandssläkten Grubb vilkas medlemmar i flera generationer var underlagmän i Västerbotten under 1600-talet. Jacob Andersson Grubb avled år 1638 och före honom fanns två generationer. Bland förfäderna på denna sida fanns även en lantmätarsläkt Gedda som hade spelat en stor roll för karteringen av dessa nordliga nejder under 1600-talet.

Hennes farfars farfars farfar, kyrkoherden i Råneå Samuel Edwardii Rehn död 1680, tidigare predikant i Jokkmokk och vid Kedkeväre silververk har författat en bok om samernas liv som citeras i det kända verket Lapponia av professor Schefferus.

Hennes moder hette Britta Helena Nygren och var kronolänsmansdotter från Nätra i Ångermanland. Från familjen Nygren härstammar en av vår familjs vackraste klenoder, en silverkanna utförd i Nürnberg omkring år 1660 - 1670 av silversmeden Hans Kindvater.

Genom sin tillhörighet till den Rehnska släkten var Erica en av de så mycket omtalade Lambertska arvingarna. Namnet Lambert leder sitt ursprung från en till Sverige i början av 1600-talet flyktad fransk biskop Bernhard Jean de Lambert som, jämte sin hustru Claire de Lambert, på grund av sin kalvinistiska tro måste överge sitt fädernesland för att slå sig ned i Sverige. Paret bosatte sig i Umeå där deras ättlingar levde kvar i flera generationer. En av sonsönerna, rådmannen i Umeå stad, Bernt Johan Lambert hade i sitt äktenskap med Britta Wennman, död år 1724, bland andra barn dottern Brita och sonen Jonas. Brita gifte sig sedermera med esquadronspredikanten vid Västerbottens regemente, kyrkoherden i Lövånger Elias Ask och blev en av stammödrarna i den Rehnska släkten.

Brodern Jonas, som föddes omkring år 1665, blev upphovsman till det så kallade Lambertska arvet som blev inledningen till ett otal officiella utredningar och livliga tidningsdebatter under ett par århundraden. Vid unga år gav sig Jonas Lambert ut på sjön och seglade under flera år både som matros och befäl mellan Holland och de Västindiska öarna. Efter en fyraårig kryssning med en brigg som plöjde all världens farvatten återvände han till Holland, som vid denna tid befann sig i krig med Frankrike, och gick ut som löjtnant och sekond på ett

holländskt kaparefartyg. Han hade nu antagit namnet Wenman. Han skötte sig väl och befordrades snart till kapten på det lilla fartyget, en brigg vid namn "Örnen". Kapten Lambert-Wenman uppehöll sig huvudsakligen i farvatten kring Gibraltar där han under öknamnet "Sjöbjörnen" snart blev den mest fruktade och frejdade kaparen som Holland hade i de europeiska farvatten. Efter en ovanligt fräck kapning av en fransk örlogsman flyttade han sitt verksamhetsområde till Västindien. Där slog han efter freden i Utrecht år 1713 sig till ro på ett område i holländska Guyana som han erhöll i belöning för gjorda tjänster. Redan under kaparetiden hade han grundlagt en stor förmögenhet och denna förökade han betydligt genom träget arbete på sina plantager som alltmera växte i storlek. Han avled någon gång under åren 1730-1735 och efterlämnade enligt traditionen en ofantlig förmögenhet. Arvingarna i Sverige försökte genom myndigheterna upprepade gånger att få ut sitt arv. Representanter sändes vid flera tillfällen ut för att på ort och ställe reda ut de komplicerade förhållandena men utan något resultat, varför de "Lambertska millionerna" fortfarande bara kan lysa med det skimmer som sagan kan ge dem, ett förhållande som de kanske enbart mår väl av. Jonas Lambert-Wenmans levnadssaga lär ha inspirerat Carl Jonas Love Almqvist till dennes roman "Smaragdbuden".

Den unga prästfrun var i många hänseenden sin makes motsats. Liten till växten, späd och nätt, samt med en allvarlig, nästan pietistisk läggning vilket gjorde att det ibland uppstod misshälligheter i hemmet när makens livslust tog sig alltför översvallande former. Hon var en praktiskt mycket dugande människa och en god husmor som kunde hålla ihop husets ekonomi som åtminstone under ungdomsåren inte var särskilt lysande. Pastorslönen var liten och betalades delvis in natura och bestod av trettio tunnor korn. Nödår med missväxt inträffade ofta och då innehöll säden många gånger inte annat än skal. Pastorn själv hade trots sina goda egenskaper föga begrepp om pengar och deras värde vilket inte förbättrade situationen.

Det nygifta paret slog sig ned på krononybygget Tufva, även kallat Stenkulla, ett par mil norr om Åsele på västra stranden av Ångermanälven där Lindahl hade fått ett hemman upplåtet åt sig av Kronan mot det att "han bröt mark och odlade jorden". Här började nu en märklig nybyggargärning som visade att sonen inte hade vansläktats efter sin far prosten Olof Ersson som under sin ungdomstid givit ett vackert exempel på att den svarta prästrocken inte behöver förkväva en handlingskraftig nybyggaranda. Tufva var ett väldigt hemman, mest storskog, beläget mellan älven och Sängsjön. Här fälldes träd, bröts stubbar och svedjades, grävdes och dikades, snickrades och timrades av hjärtans lust. Snart reste sig på en kulle av höga skogklädda berg skyddad mot nordanvinden ett lågt kvadratisk hus med spåntak, röda väggar och vita knutar. Höga fönster släppte in rikligt med ljus i de fyra stora rummen i bottenvåningen. Under taket fanns det gott om utrymme för flera kamrar om familjen skulle växa. Intill huvudbyggnaden uppfördes visthus, ladugård, en bakstuga med en väldig ugn, bastu och rökstuga samt ett härbre som pryddes med det vackert snidade korset från tornet i Åsele gamla kyrka som pastor Lindahl räddade undan förstörelse i samband med det nya kyrkobygget i mitten av 1800-talet. Framför huset böljade ängsslutningar med saftigt, grönt gräs i mjuka kurvor ned mot älven som här flyter förbi, bred och majestätisk på sin väg söderut. En bit från gården vid den närbelägna Sängsjön uppfördes en fåbodvista.

Överallt var pastorn själv med och deltog i eller handledde arbetet. Han var mycket händig med alla slags verktyg och utvecklade sig till en god smed och skicklig snickare. Han gjorde själv sina lodbössor som han försåg med konstrikt snidade kolvar. Till en av hans fågelbössor hörde en enkel men sinnrik dosa för hagel, försedd med ett räkneverk så att han genast på detta kunde avläsa hur många hagel som fanns kvar i dosan. Han täljde träkärl och vackert formade skedar till hushållet, byggde båtar och slöjdade skidor. Allt lyckades under hans händer.

Det trägna arbetet på Tufva bar så småningom frukt och snart hade han drivit upp jordbruket som han "brutit från rot och ris", som det hette, så att gården kunde föda åtta kor, två hästar och ett tjugotal får.

Till det lyckliga resultatet bidrog inte minst ett slags fördämningssystem som pastorn byggde i Sängsjön och som möjliggjorde ett rationellt utnyttjande av vattnet i sjön för bevattning. Anordningarna lär fortfarande brukas av bygdens folk.

Redan mot slutet av 1700-talet hade man börjat dämna upp vattendrag och leda vattnet över slätterängarna för att få bättre höskörd. Sänkning av sjöar och utdikning av myrar var vanliga åtgärder för att få nya slätterängar. Ofta kombinerades sjösänkningen med uppdämning. Dammängar var vanliga i Lappmarken och även i kustbygderna. Att befolkningen kommit på denna idé påstås bero på erfarenheter från de ställen där bäverkolonier fanns. Man observerade att där bävrar dämt upp vattendragen bildades goda slätterängar med riklig höskörd. I stället för uppdämning sökte man även leda in vatten över ängarna med vattenledning. Förfaringsättet var inte så enkelt och vid sockenstämma i Åsele november 1846 konstaterade man att flera börjat lägga vattenledningar utan att äga insikt om hur de skulle läggas. I maj 1851 anmälde sig flera sockenbor

för att på statens bekostnad få hjälp med planering av översilningsängar och utdikningar. Bland dem som begärde hjälp härmed var bland andra även pastor Olof Lindahl.

Någon dag på 1860-talet var han ute och rodde på Sängsjön där han hade slätterängar med vattenledning. Han var i sällskap med sin skrivare, en avsigkommen studiosus, och de hade matsäck med sig i en kont. En fässel (=axelrem) hade råkat hänga utanför båtkanten och en gädda högg efter denna. Då bestämde sig prosten för att plantera annan fisk i sjön.

Sagt och gjort. Han for till Vispsjön i Östernoret och med hjälp av några bönder där drog de not och fick sik. Han hade häst med sig och denna var utrustad med en klövjesadel på vilken man kunde hänga en rad träbyttor på båda sidorna. Så fyllde man vatten och sik i byttorna och ledde hästen över en stig som gick över Kvällån mot Åsele och Stenkulla. Så snart de träffade på ett vattendrag bytte de ut vattnet i krukorna och kunde på så sätt hålla fisken vid liv. Före kvällen var man framme vid Sängsjön och släppte ut fisken där. Några hade väl dött under färden men de flesta var pigga. Vid prov några år senare visade det sig att hade de överlevt och förökats.

Jordbruksprodukterna blev ett välkommet tillskott till den magra pastorslönen. Emellanåt slog skördarna fel, frosten tog grödan och nödvinter rådde. Särskilt åren 1866-67 var svåra och då bakades det allmänt barkbröd i de norrländska hemmen då mjöl inte stod att uppbringa. Pastor Lindahl skriver om detta i ett brev till sin måg och dotter:

”Käraste Ole och Selma.

Trög att skriva och hvarje dag öfverhopad med officiella skrivelser, har jag kommit mig alldeles på bakkälken med min enskilda correspondence. Då emellertid nu så godt tillfälle erbjuder sig med Cajsa Stina, och jag dessutom under böndagshelgen gjort bort, hvad jag å tjenstens vägnar hade att skriva, så måste..... nu hälsa eder alla med dessa rader.....

Vi ha endast löfmjöl.....
Ett bedröfligt år. . . . total missväxt . . .
behöfva ej tröska, . . .
frostska.....
Mjöl står ej att få. . . .
betala än aldrig så mycket härför . . . .
lefva för dagen.....
blott man hade att köpa för.....
potatis ha vi.....
jakten har icke lyckats.....
Vad är priset på mjöl i Fjällsjö.....
kallt på min kammare

Herren hvare med oss alla och afvände sin vrede från sitt folk.
Eder af hjärtat tillgifne Pappa

Stenkulla. 9:e okt 1867

Ol. Lindahl”.

(Brevet tyvärr delvis förstört)

Under dessa nöddår körde långa karavaner av hästskjutsar ned till Umeå för att hämta ”ryssmattor” av mjöl som kom söderifrån. En sådan resa tog ofta mer än 14 dagar och ägde rum i helt obanade trakter då vägförbindelse saknades. Det var först på 1890-talet som väg banades mellan Åsele och Lycksele.

Vad inte jordbruket gav fick man ta ur skogen och älvarna. Det var under denna tid som Olof Lindahl grundlade sitt rykte som jägare och fiskare av väldiga mått. Skogarna kring Åsele vimlade av villebråd och mången läcker stek bars hem i jaktväskan till visthusbodarna på Tufva där björnskinka och älgstek hängde sida vid sida med skogsfågel och annat småvilt.

Olof Lindahl hade alltid flera goda jakthundar och dem tränade han på sitt eget speciella sätt. Det berättas att han brukade inöva sina unghundar till rävfångst någon dag på höstvintern, när ymnig lössnö fallit alnsdjup eller så. I morgongryningen tog han upp första bästa rävspår. Hundarna släpptes lösa och så började den vilda jakten över berg och dal, över myr och sjö. Pastorn springande efter i början, men före kvällen vanligen före hundarna. Och

mer än en gång lär jakten ha slutat så att han tog fast den uttröttade räven som han sedan släppte åt hundarna att bitas ihjäl. ”Så inövade”, brukade han själv säga, ”släppte hundarna för framtiden aldrig en jagad räv med livet”.

Även om denna historia säkerligen får tas med åtskilliga nypor salt var pastorn onekligen en flink fotgängare som kunde prestera nästan otroliga ting. En sommar till exempel skulle dåvarande biskopen Franzén hålla visitation i Lycksele. Fredag middag erhöll Lindahl, som då vistades på Tufva, kallelse att assistera vid visitationen som började dagen därpå. I god tid lördag morgon var han i Lycksele efter att till fots ha tagit sig fram den tio mil långa vägen över myr och tassemarker där på den tiden inga vägar eller banade stigar fanns.

En gång i ålderns sena höst, när benen inte längre var lika raska som under ungdomsåren, beklagade sig den då 60-årige prosten för en yngre kollega: ”Nu är det slut med mig, för nu kan jag inte längre springa milen utan att bli andfädd”.

Han var över huvud taget en duktig friluftsmänniska. Som forsroddare lär han ha varit oöverträffad, men han fick ju också god träning i att hantera en åra. Varje gång han skulle in till Åsele när älven gick öppen rodde han nämligen den tolv kilometer långa vägen från Tufva till Åsele. Det var därför inte ovanligt för Åseleborna att få se sin pastor komma fräsande i forsbåten med skummet kokande kring stäven genom de virvlande forsarna nedanför Bodviksberget.

Samma sträcka simmade han en gång i kapp med en predikant Ållander som han hade utmanat på kappsimning. Det uppsatta priset, en kage brännvin, som vanns av pastor Olof smakade nog gott efter den lång simturen i det iskalla älvvattnet. Han lär ha varit en mycket god och uthållig simmare. Bland annat simmade han flera gånger under ungdomsåren över den breda Volgsjön nedanför Vilhelmina, en sträcka på drygt en halv mil. Det berättas att han som ”reskost” på dessa simturer medtog tobakspipa och tändstickor som han förvarade i hattvecket. När han ville ta sig ett bloss stannade han ett slag ute i sjön och trampade vatten medan han plockade fram rödkonen och med välbehag tände sin snugga.

Det hårdande friluftslivet och de ständiga strapatserna gav honom krafter av oanade mått. Det sägs att han vid ett av fjällkapellen ständigt hade en serie stenar av olika tyngd till hands för att utmana vem som ville på tyngdlyftning. Det var inte ofta någon kunde besegra den armstarke prästen.

Men det var främst genom sina björnjakter, där han inte stod sin far efter, som Olof Lindahl skulle bli berömd. Och det var dessa som tillförde honom hedersnamnet Björn-Olle. Jakten var på den tiden inte bara en sport eller ett medel att dra mat till huset. Det var nödvändigt för nybyggarna att skydda sig mot rovdjuren som huserade i de kringliggande skogarna och utgjorde en fara både för nybyggarna själva och deras djur.

Själv fick Lindahl nästan varje år en häst björnriven på Tufva. Han berättar om det i ett brev till Selma och Ole Dahl, daterat Åsele den 12 juli 1864:

”.....

Af bokhållare Clase torden i hafva hört, att jag åter igen förlorat en häst i tredje året, den nog Selma minnes till som föl. Det var den vackraste häst af alla som jag haft, sedan jag började hafva hästar. Vi sökte allt, hvad sökas kunde, men var icke i stånd att honom finna, sluteligen kom dock bud ifrån Almsele med underrättelse, att vallhjonen där träffat på den, där Nalle lagt ner och ätit upp den. I kunnen väl förstå, att jag förgrymmade mig i min vrede öfver detta kung Nalles missdåd, och tog mitt stora björnslagjärn på ryggen marscherande till Almsele för att med hjälp af gubben Daniel Hansson söka hämnd på ogärningsmannen. Vi gillrade. . . und hast Du mir gesehen. . . förliden fredag, då Calle och jag på resan dit upp passerade Almsele, hade Daniel nyss hemkommit och mött oss med den underrättelsen, att slagjärnet var bortdraget. I blinken ändrade vi restouren för dagen och begåfvo oss till skogs, där vi efter ungefär en timmes sökande påträffade Hans Höga Förskräcklighet vred och brummande öfver den handklofve, han råkat få på sin Kongliga Hand, och så började en lustelig lek, som slutade dermed, att denna Nalle, den största jag någonsin sett, måste sedan han fått uppbära 11 skott, lämna lif, hull och hår i ersättning för sin illbragd.

När får Du tillfälle att komma hit upp till elgfångsten. De finnas i överflöd i skogarne här uppe, och månne icke sista veckorna i augusti vore bästa tiden. Oxarna lära den tiden vara ilskna, och derföre benägna att stå mot hundarne. I början af september måste jag företaga den andra fjellresan, och vid samma tid reser Calle till Uppsala. Efter hemkomsten måste jag i visitors ställe företaga resor till Lycksele lappmarks socknar i och för ekonomiska besiktningar å prestebordena, hvilka torde räcka till början af october. Således blir jag ledig hela october månad, men kommer an på om elgarne den tiden

stanna för hunden. Jag har hört, att du har tvenne elghundar. Skulle du icke få tillfälle att resa till Åsele, så måste du låna mig en af dina hundar ett par veckor, att jag måtte få försöka min lycka på dessa djur.

Ja, måtte Herren välsigna Eder med alla goda håfvor nu och alltid, önskar Eder pappa.

Ol. Lindahl”

Den av Lindahls söner som var med om den i brevet relaterade jakten brukade skildra äventyret på följande sätt:

”Den sista björnen får sköt minns jag särskilt väl. Det var i Åsele och björnen hade tagit sig orådet före att ta en av fars allra vackraste unghästar. Av spåren kunde man se, hur björnen jagat ut hästen på en myr och där lyckats kasta sig upp på ryggen av den. Förskräckelsen gav emellertid hästen nya krafter, så att han lyckades taga sig upp ur myren och med björnen på ryggen bege sig i full karriär hemåt. Men så hade björnen fått ett stadigt tag med ena ramen i en stor enbuske, och det taget släppte han inte. Ekipaget dansade flera varv kring enbusken, innan björnen lyckades få omkull hästen och riva den. En gubbe i Almsele, halvannan mil hemifrån, hittade lämningarna efter hästen och underrättade far. Det bar av till skogs ögonblickligen, men någon björn syntes inte till. Då det fanns rätt mycket kvar av hästen, och björnen gärna, brukar komma tillbaka, så satte vi ut en björnsax. Ett par dagar gingo, utan att någonting hände, men så en morgon, när Daniel Hansson, Almselebon, var ute för att se om saxen, hade björnen allt varit där. Då han inte tordes ge sig i kast med honom ensam, hämtade han far som genast sade ifrån, att ingen annan än han själv fick skjuta första skottet. Det var hans häst som var riven och då var det också han som skulle ordna upp affären med björnen.

Saxen var som brukligt inte fastgjord för gott, utan bara kedjad vid en stor träklamp. Det är inte lönt att fästa en björnsax ordentligt. Då blir björnen bara ”sint” och tar i med hela sin styrka, varvid alltid någonting ryker, vanligen saxens tag.

Här var det inte svårt att spåra björnen, när han dragit i väg med saxen. Han hade tydligen varit ursinnig och rivit upp stenar och buskar i sin väg. I en gran hade han klättrat ett långt stycke uppför stammen och slitit av alla grenar han nått. Så småningom blev han emellertid upphunnen och gick då genast till anfall, ilsket brummande. Den tunga klampen vid björnsaxen hindrade emellertid rörelserna, men han rev upp en sten stor som en vattenså, och slängde den mot jägarna. Men det hjälpte förstås inte. När fars bössa small var det slut på leken. Det var en av de största björnar far någonsin sett”.

Med hänsyn till egen säkerhet och för att ge skydd åt kreaturen, som vallades fritt i skogarna, var det nödvändigt för nybyggarna att decimera rovdjursstammen. Under 1840-talet tycks särskilt björnarna ha ökat betänkligt i antal och börjat utgöra en verklig plåga för befolkningen. För att råda bot på de svåra förhållandena sammankallades sockenstämman i Åsele den 8 oktober 1843 för att rådplåga om lämpliga åtgärder. I sockenprotokollet under paragraf 2 återfinns följande beslut:

”I anseende därtill at de flesta skogar äro oroade af björnar, hvilka år efter annan gjort betydelig skada såväl å hornboskap som i synnerhet hästar, hafva sockenmännen sanmanträtt för att rådslå om bästa sättet till deras utdödande, och stannat hvid följande beslut at en man utur hvarje hus skulle ofördröjligen begifva sig till skogs för at i tre dagars tid genomsöka hvar sine skogar, och böra de då medföra så många hundar som möjligt för att skrämma åstad vilddjuret och i fall det anträffas, lägga all hvinning om at få det hvarvat eller ringat. Den som urachtlåter detta, underkaste sig ett hvit, av tre (3) Richsthaler Banco till socknens byggnadskassa. Den som dräper björn inom socknens område erhåller i belöning derföre sex (6) Richsthaler Banco ur socknens byggnadskassa”.

Den som satt som ordförande vid denna sockenstämma var den 71-årige Åseleprosten Olof Ersson Lindahl. Man måste erkänna att den unge pastor Olof verkligen åttlydde sin fars maning. Han var själv med om att döda ett stort antal björnar och många historier finns om hans framfart bland de ludna bestarna.

En av sönerna berättade om hans jaktäventyr:

”En jakt minns jag särskilt väl, då far ofta brukade tala om den. Det var i Åsele som några bönder ringat icke mindre än tre björnar i samma ring. Bönderna bådo far att komma dit för att hjälpa till med

avjagningen, vilket han förstas gärna var med på. Efter att hava stoppat kulor och blånor i kulpungen och fyllt krutmåtten skidade han i väg med hundarna.

Vinterdagen var inte lång, och man var tidigt i farten för att söka reda på idet, men det var omöjligt att hitta något. Den som gjort ringningen var dock absolut säker på sin sak. Han hade haft tre björnar inne, och ringen hade vaktats hela vintern, så de kunde inte ha gått ur idet osedda.

Det började emellertid att lida mot kvällen, utan att man hade fått upp något spår. Men så började hundarna plötsligt gläfsa och krafsa kring ett hål i snön. Hålet låg mitt i ett rammel av stora, sönderklyftade berghällar och ledde rakt mellan klippblocken. Alla försök att hitta någon björn misslyckades dock, och även om hundarna verkade intresserade, var det inte den sanna farten på dem. Det slumpade sig så att det fanns en massa spår av hermelin mellan stenarna, och bönderna började så smått skämta med far och håna hans hundar, för att de jagade ”lekatten” Nå, far tog saken lugnt, han kände den som ringat och förstod att där måste finnas björn. Men när anspelningarna på ”lekattsjakten” blevo för närgångna ilsknade han till, och beslöt att hålet skulle undersökas ordentligt. Förut hade det bara sonderats med långa stänger och föreföll att sluta blint.

För att komma åt ordentligt men ändå inte riskera att bli anfallen oförmodat gjorde far så, att två av de starkaste karlarna fick taga honom i benen och sänka ned honom i hålet med huvudet före. Nedkommen en bit upptäckte han, att det gick en gång in under en håll vid sidan av hålet, och då var saken klar. Kallblodigt spände han hanen på björnbössan, som han förstas hade med sig och sköt ett skott in i gången, varpå han enligt överenskommelse omedelbart blev upphalad. Svaret på skottet blev ett väldigt rytande, som kom marken att darra, och nu frågade far litet spydigt: ”Nå gubbar, tror ni fortfarande att det är lekatten, va?”

Efter diverse besvär lyckades man hala ut den skjutna björnen, skottet hade tagit bra, och björnen var stendöd. Men nu skulle ett par av bönderna prompt visa sig duktiga genom att klättra ned i hålet och undersöka det. Far som var en försiktig general och kom ihåg att det skulle vara tvenne björnar i idet, avrådde emellertid på det bestämdaste. Under tiden hade en av hundarna börjat gräva och krafsa nedanför hällen, och plötsligt skällde han ilsket. En av bönderna rusade till och kom lagom för att se ramarna på en björn som var på väg ut. Han klämde till med spjutet, men bommade, och björnen for in i idet igen. Så kom far dit också ”Ta det lugnt nu, och låt honom komma ut ordentlig” och det dröjde inte länge förrän Nalle var där igen, och nu fick han ostörd komma ut. Bonden blev rädd och drog sig undan, men far tog helt lugnt spjutet, och så var den björnens saga all.

En annan gång var far med ett sällskap i Råsele, där en björn hade ringats. Björnen skrämde ur idet utan att någon kom sig för med att skjuta. Far var inte i närheten när den gick ut, och de andra flydde skräckslagna. En av dem hade emellertid oturen att falla, och björnen rök på honom, högg honom i ryggslutet och skakade honom kraftigt, under det att han brummade ilsket. Far, som var på skidor hörde oväsendet och rusade till. Han slängde bössan då det varför riskabelt att skjuta och satte full fart på björnen med spjutet framför sig. Idet låg i en backslutning, och far kom uppifrån. Med vild fart rände han på björnen, som pressades upp mot ett vindfälle. Spjutet hade inte tagit så bra som det skulle, och nu blev det hårda tag. Björnkäften fick tag i spjutskaftet och tuggade sönder det så att det bara var mässingshylsan som höll ihop spjutet, och det började se illa ut. Då repade en del av de andra i sällskapet mod och kommo tillbaka under ett vilt skjutande. I iver och rädslan var det större risk att de skulle träffa far än björnen, och när kulorna började vissla om öronen på honom, måste far ropa åt dem att låta bli och låta honom sköta björnen ensam. Det hade nog kunnat sluta illa i alla fall, om inte en av jägarna tagit mod till sig och gått så nära, att han kunde sätta in ett avgörande skott.

Den som först angripits av björnen, fick svåra skador och var otäckt söndertuggad. Han låg sedan länge på sjukhus, men repade sig och fick inga men av den hårdhänta behandlingen. Björnjakt ville han dock ej vara med om vidare. Det nöjet hade han fått nog av”.

En gång var pastor Lindahl ute med två jaktkamrater och sina två beprövade björnhundar, Pan och Boff, av den stora skarpsbitande Norrlandsspetsens ras. Det var en kall vinterdag på 1840-talet. Sällskapet skidade i väg på skarsnön upp mot vildmarkerna på Blaikfjället några mil väster om Vilhelmina.

Hundarna fick plötsligt spår av björn och när Lindahl anlände till valplatsen var bataljen i full gång uppe i en brant granlid. En väldig Nalle virvlade runt i snön med de ilska spetsarna attackerande från alla håll. Björnbössan åkte omedelbart fram ur hölstret men som så ofta på den tiden hade fångkrutet blivit vått och ville

inte tända. Nytt fångkrut hällades på upprepade gånger men med samma resultat. Under tiden råkade Pan under sin dans med Nalle komma in i vinkeln mellan ett par vindfällan och där var han fast. Björnen hade han inpå sig, med vidöppet gap och dreglande käftar. Det var inte någon annan råd för hunden än att taga upp den ojämna kampen. Han högg tag i björnens överkäke som dock var för skarpbiten och med ett enda bett krossade hundens överkäke. Vid hundens jämmerliga skri rusade Björn-Olle till och sköt och denna gång gick skottet. Skjuten tvärs genom kroppen vände sig björnen i fullt raseri mot skytten. Blodet sprutade från båda skothålen, men bara ett ögonblick och sedan inte en droppe. ”Så brukar det ske när björnen är arg”, förklarade Lindahl den saken.

Nu var goda råd dyra. Bössan avlossad och björnen för nära för att den skulle hinna laddas om. Det var bara att slänga skjutvapnet och gripa till björnspjutet men då fann han att den platta renhornsskidan, som i vanliga fall sitter på spjutspetsen som skydd, satt sig så fast att han inte kunde få av den. Med björnen inpå skidspetsarna drog sig Lindahl tillbaka. Genom att ömsevis hålla det brummande djuret ifrån sig med spjutet och ömsevis slå spjutspetsen mot kringstående träd, försökte han få av hornskidan. Medan dansen pågick som värst kom en av jaktkamraterna till platsen. ”Här är bäst att vara försiktig”, ropade Lindahl, ”ty björnen är arg”. Förskräckt och dum grep karlen till flykten när björnen, som varseblev att ett nytt offer, närmade sig denne. Björnen naturligtvis efter, utför berget bar det och i sin rädsla såg sig mannen om efter björnen och kolliderade då med en trädrott, trasslade till skidorna och föll omkull. Björnen rusade på den liggande mannen, högg fast i låret på honom och slängde honom i luften som katten slänger en råtta. Under tiden hade emellertid Lindahl fått spjutet klart och var snart på platsen. I full fart rände han på björnen, stack spjutet i bringan på besten som stående på bakfötterna sakta pressades upp mot ett träd. Björnen som var vid fulla krafter slog vilt omkring sig med ramarna och började bita i spjutskaftet så att flisorna rök. Med uppjudande av sina sista krafter lyckades Lindahl hålla djuret ifrån sig, men spjutet bågnade betänkligt. Då kom hjälpen från ett oväntat håll och detta tycktes Lindahl hålla för det enda märkliga i hela äventyret när han sedan relaterade händelsen. Då kom Boff i vilt firsprång, hoppade upp på björnens rygg och bet tag i nackskinnet och höll sig trots björnens kastningar så fast att denna inte kom åt att bita. Snart kom den andra jaktkamraten till platsen och modigare än den förste satte även han spjutet i björnen som nu fick nog och föll omkull färgande snön röd med sitt blod. ”Och så var han genast död”, så brukade Lindahl sluta historien om denna märkliga jakt.

En annan gång var han och hans gode vän och vapenbroder Marcus Larsson ute på jakt och överraskades av en björn. På ett ögonblick slog björnen Marcus Larsson till marken men denne fick i samma stund tag i björnens öron. Där låg han och såg bokstavligt talat in i dödens käftar medan Lindahl slet av hylsan från sitt spjut och med ett välriktat hugg ändade den ojämna kampen. Undra på att Marcus Larsson efteråt började gråta.

Hur på en gång djärv och beräknande prosten Lindahl var när det gällde jakt får man ett livligt intryck av genom följande berättelse till vilken ännu många av det unga Åsele med stor förtjusning lyssnar när far eller farfar berättar därom vid aftonbrasan.

Under en färd inåt skogarna träffade Lindahl och ett par följeslagare på ett björnide som tydligen hyste flera av de hatade men åtrådda djuren. Idet låg emellertid på en klippavsats så pass skyddat för angrepp att det skulle ställa sig svårt att ens komma dit och än svårare för att inte säga omöjligt att där ta upp kampen med björnarna. Men att för dessa jägare lämna ett byte var omöjligt. Björn-Olle visste på råd. En av karlarna skickades till närmaste gård efter en talja och ett block. Blocket fästes uppe på klippan i ett träd ovanför idet och så lät Lindahl hissa sig ned i taljan till i jämnhöjd med idet eller så pass lågt att han kunde nå djuren med spjutet. Och så satte han sig själv i svängning som en pendel. När han hade uppnått tillräckligt stor svängningsbåge stack han i förbifarten till en av de sovande nallarna som yrvaken rusade ut och bländad av solen störtade utför klippan och slog ihjäl sig. Proceduren upprepades till dess att idet var tomt och tre björnar låg döda nedanför branten.

Som jägare var prosten Lindahl säker och försiktig och han lyckades i allmänhet klara sig utan skrämor trots många tillbud. Björnjakten var ju denna tid mycket riskabel. Man hade bara sina mynningsladdare och björnspjuten om det kom till närkamp med besten.

Ibland var det emellertid inte bara Nalle som fick släppa till en bit av skinnet. Under ett besök hos sammen Nils Scott i hans viste på Tjappesgielas, vid foten av Marsfjället hösten 1944 berättade den gamle samegubben för författaren till dessa rader en historia om gamle prosten som han i sin ungdom flera gånger hade träffat. Händelsen tilldrog sig under vårvintern på Marsfjället. Prosten hade gått ut i skogen för att hugga slånor endast försedd med en liten handyxa samt en slidkniv som han på samevis bar instucken i barmen på kolten. Det var en solvarm dag med skare som visserligen bar en skidlöpare men inte så tunga djur som björnar. Medan prosten skidade fram i fjällskogen fick han plötsligt se spår efter en björn som mödosamt hade lufsats fram i snön. Medan han tittade på spårstämplarna, hörde han ett brummande bakom sig och när han vände sig om stod en björn upprätt på bakbenen ett par meter ifrån honom färdig att gå till anfall. Det var inget annat att göra för prosten än

att ta livtag på björnen och så började en vild brottning. Prosten tappade yxan men erinrade sig slidkniven som han till slut lyckades få fram ur kolten. Med uppjudande av hela sin styrka rände han den i bringan på björnen som föll död ned. I fallet slog han till med ramen och träffade prosten i bakhuvudet. Huden fläktes upp och prosten blev nästan skalperad. Såret läkte emellertid och efter några år kunde man inte märka några spår efter det vilda äventyret.

Ett annat björnäventyr som prosten Lindahl också upplevde på Marsfjället tilldrog sig någon gång på 1850-talet när prosten var på hemväg från ett besök vid kapellplatsen i Fatmomakke.

Det var stor uppståndelse i samebyn vid Kultsjöluspen. Utanför Lapp-Nilas sommarkåta stod en liten samling samer som skrek i munnen på varandra och fäktade med armarna, medan kvinnorna satt på huk framför kåtorna, vaggande med överkroppen och då och då utstötande små jämmerrop. Barnen lekte oberörda av den allmänna oron ute i björkskogen där de kastade spjut mot en mossstuva som skulle föreställa Stor-Bamsen, den allmänt hatade slagbjörnen som just nu var orsaken till uppståndelsen i sameläget.

Slagbjörnen hade nämligen återigen varit framme och ställt till förödelse i renhjorden. Man hade just samlats vid sommarvistena för att vara bofasta några korta sommarveckor. Hela renhjorden hade varit samlad i trakten. Men nu var hjorden sprängd och skingrad över hela Marsfjället, många renar hade rivits och bästa björnhunden hade kommit hemsläpande med ena bakbenet avbitet. På myren hade Lapp-Nila själv hittat sina dragrenar med halsarna söndersargade sedan Stor-Bamsen druckit deras varma blod. Undra på att en stackars same måste gråta! ”Voj, voj, den goda renmjölken och de fina småkalvarna. Hur skall vi bära oss åt?” jämrade sig kvinnorna.

Mitt i all jämmern hördes Nilas skrikiga röst: ”Vi ska hämnas på rentjuven, å nog ska han få på svartnosen sin!” ”Du kan tal’ storord, du”, hånade honom de andra, ”du som mist din björnhund. Int’ ha du eller nån ann åv oss en sån där smällbyssa som Björn-Olle å slike storjägare ha. Vi ha int’ nå ant mot Stor-Bamsen än spjute”. Det blev tyst en stund och man hörde endast samepojckarnas glädjerop vid en lyckad träff på deras moss-Nalle. Nila vände sig just om för att tysta ned dem när han plötsligt fick se en man komma vandrande över den närmaste myren med en stav i ena handen och en väldig näverkant på ryggen. Var det inte självaste Björn-Olle, deras avhållne prostfar, som kom gående över de sviktande tuvorna på myren? Jo men, det var prosten själv som kom från storhelgen i Fatmomakke och ville ha någon som kunde ro honom nedför älven. Visst skulle han få roddare. Men först måste han ha kaffe och sedan skulle man språka en stund.

Det blev många muggar kaffe och mycket prat. Slagbjörnens alla illdåd drogs fram och det var ingen ände på all jämmern. Allra värst var det att man mistat björnhunden för nu kunde man ju inte komma åt rentjuven. Prosten å sin sida berättade om det ohägn som björnarna gjort honom nere i Åsele. Varje år hade en häst eller ko fått sätta livet till för björnarna, ”fast en gång fick björnen bara svansen av bästa mjölkkon!”

Nila, som stått litet avsidet och viskat med en annan same, kom nu fram och satte sig bredvid prostfar. Det blev långa omvägar innan Nila kom fram med sin fråga. Kunde inte prosten hjälpa dem med att hämnas på Stor-Bamsen. Och hade han inte med sig björnbössan som far hans smidde? Nej, prosten var ute i sin ämbetsgärning och hade inte några skjutvapen med sig, men björnsputet var jämt med på färden. ”Varg och lo, de feqa uslingarna, fly när jag möter dem, men om Nalle är på sitt arga humör och kommer mot mig då är spjutet gott att ha”, mente prosten. ”Vill ni, så nog följer jag med er, ha vi så bara våra spjut. Jag har i alla fall min duktiga björnhund med mig”.

Tidigt följande morgon, medan dimmorna ännu vilade som ulltostar över fjälltopparna och de första solstrålarna ännu blänkte och gnistrade i de ännu kvarliggande frostkristallerna på marken, drog björnjägarna åstad. Man vandrade sakta uppför fjällsluttningen genom björkskogen. Väl uppkomna på kalfjället gjordes den första rasten för att pusta ut ett slag och rätta till packningarna. Dimman hade nu lättat och ett hänförande panorama öppnade sig för jägarnas blickar. Längst i öster glittrade den långsträckt Malgomajsjön som ett pärlband i soldiset. I sydväst höjde sig Gittsfjället och Borgafjällen med snö ännu kvarliggande på norrsluttningarna. Ur skogarnas friska grönska nedanför fötterna reste sig Steukavare vid stranden av Kultsjön i vars kristallklara vatten de på andra sidan sjön belägna Gemonfjällen speglade sig i den stilla morgonen. Bakom sig hade man Marsfjällens massiva toppar där den spirande grönskan började ge en ton av grönt åt den bruna ödsligheten på kalfjällets hedar där det enda avbrottet utgjordes av de ännu kvarliggande snödrivornas vita fläckar.

Men nu var det inte tid för natursvärmerier, nu gällde det björnjakt. Efter en kort stund bröt sällskapet upp och vandrade vidare åt det håll där man hade funnit de ihjälbitna renarna. Sällskapet bestod av prosten, Nila samt fem av de bästa jägarna från sameläget. När man hade hunnit till platsen där renarna hade rivits delade man sig i

två grupper. Prosten med sin hund och två samer gick åt ett håll medan de övriga med Nila i spetsen fortsatte åt ett annat.

Nilade hade inte hunnit långt förrän deras hund fick upp björnspar. Jägarna skyndade efter så fort de förmådde, Nila först i knäande galopp. Stilla, samehunden skällde så konstigt - något måste vara på färde. De andra samerna blev långt efter. Framåt bar det för Nila i allt vildare fart. "Å de int Stor-Bamsen, å Björn-Olle ä int me" jämrade sig Nila när han plötsligt fick syn på den jagade björnen bakom ett stenblock. "Men ja gå mot'n me spjute mitt". Hunden skällde och ylade och dansade runt björnen under vilda försök att nafsas honom i bakhasorna och snart kom prostens hund dit ledd av skallet. Nila ryckte kvickt bort hornskyddet från spjutspetsen, riktade spjutet mot björnens bringa och stötte till. Ett väldigt rytande blev svaret. Björnen, som bara träffats i ena framramen, tog ursinnigt ett väldigt språng mot Nila som inte hann ta skydd bakom den närmaste tallen, utan kastade sig omkull med ansiktet mot marken. Björnen nosade på honom, tog ett duktigt tag i baken på honom, skakade honom och rev och slet i hans huvud, liksom för att ta hans skalp. Men då Nila inte gav några livstecken ifrån sig trodde björnen tydligen att samer var döda och lät honom ligga på marken där han under ursinnigt rytande och sparkande åt hundarna började krafsa mossa över honom. Efter väl förrättat värv vände sig den uppretade björnen mot sina fyrbenta antagonister. Ett väldigt slag av ramarna skulle ha gjort dem till mos. Då steg plötsligt en människa fram bakom ett stenblock - Björn-Olle. Nu skulle det bli en strid mellan jämnstarka kämpar. Spjutet var framme men hur prostens nu bar sig åt fick han inte av renhornsskidan från spjutspetsen. Situationen var förtvivlad, Nalle kom upprätt på bakbenen mot honom. Ingen annan utväg fanns än att slå spjutet i skallen på björnen som hejdade sig ett ögonblick. Nu började en ringdans mellan stenblocken på fjällsluttningen. Slag på slag haglade mot den alltmera uppretade björnen. Äntligen lossade renhornsskidan och med ett tvärhopp åt sidan fick Björn-Olle så mycket andrum att han kunde ställa sig i läge för en spjutstöt mot den rasande besten. Spjutet riktades med säker och stadig hand och träffade Stor-Bamsen mitt i hjärtat. Björnen vrålade till, vacklade och föll omkull med blodet forsande ur såret. Björn-Olle torkade svetten ur pannan och satte sig på en tuva för att invänta resten av jaktsällskapet. Den förste som syntes var en stapplande, nedblodad och mossig figur, Lapp-Nila själv. När han fick se dödsfienden ligga död på marken, kvicknade han till och gick med säkra steg fram till den fallne bjässen och drog sin kniv. Med ett hest skrik rände han den djupt i bringan på honom och ropade: "Där ha du för alla renar du taje från lappfolke" och stickande den blodiga kniven i björnens nos: "å där ha du för dragrenarna mina, å där för hunn min, å där för vitvaja, gumman mins". Varje mening åtföljdes av ett nytt knivhugg. Slutligen gav han björnens stubbsvans ett ordentligt stick och skrek: "Å där ha du för rumpan som du slet av prostens bästa ko".

Lindahls bedrifter på jaktstigen bidrog till att göra honom mycket populär bland församlingsborna som naturligtvis var glada över att skadedjuren hölls efter och säkert även uppskattade att deras präster inte bara kunde lägga ut texten i predikstolen på söndagarna utan även var rejäla karlar som kunde hantera en bössa och ett björnspjut.

Prosten delade dessutom frikostigt med sig av jaktbytet vilket inte gjorde honom mindre omtyckt. En gammal 80-årig bondhustru, som på 1940-talet ännu levde kvar i Åsele, berättade att hon som liten flicka hade varit barnsytare i en avlägset liggande gård.

Ordet sytare behöver en förklaring då det knappast är känt i våra dagar, men för förfädren under generationer och århundraden var det ett mycket vanligt och betydelsefullt begrepp. Att syta betyder att sköta och vårda. Redan i den gamla Hälsingelagen återfinns detta begrepp.

"Nu kan man eller kvinna sytning betarva. Då skall han först bjuda sig åt närmaste släkting. Vill denne ej taga emot honom och ej giva honom lov att sälja, då må han sälja för tre års underhåll. Sedan det är förtärt, skall han bjuda sig åt närmaste släkting vid kyrkan och på tinget. Vill denne ej heller taga emot honom eller giva honom lov att sälja, då må han saklöst giva sig till sytning, hos vem han vill".

Innan det nuvarande social-Sverige byggdes upp hade barn och gamla det ofta svårt. Inte så sällan blev det för de gamla så att de upprättade ett avtal om sytning antingen med sina barn eller andra som skulle sköta dem på gamla dagar. Avtalen härom kallades förgångsbrev eller förgångsskrifter i vilka man bestämde om sytningslön. Begreppet är det samma som att sätta sig på undantag. När man inte längre orkade sköta sin gård, överläts den på sonen, men med den reservationen att de gamla skulle ha kvar hem och nödigt uppehälle. Vilket som är lyckligast; att vara "sytare" på ett rostfritt pensionärshem, ofta avlägset från hemmiljön, eller att själv kunna ordna sin tillvaro där man har bott och arbetat hela sitt liv är en svår fråga att besvara. Den frågan kan bara de gamla själva besvara, och människohjärtats rytm följer inte alltid socionomernas eller psykologernas prognoskurvor.

Alltnog, ”barnsyttaren” var tydligen en flicka som hade tagits om hand i en gård i trakten av Åsele. Det hade rätt nödtid det året och maten var praktiskt taget slut i vistena. Sista veckan hade man levt enbart på potatis doppad i salt. En dag när hungern gnagde mer än vanligt svårt i tarmarna, hörde man hundskall ute i skogen. Efter en stund stampade tunga stövlar ute i förstugan och dörren slogs upp. Det var prosten Lindahl som ångande varm efter en lång och ansträngande jakt kom för att be om hjälp med omhändertagandet av en älg som han hade skjutit inte så långt från stugan. Nu blev det fart på det uthungrade stugfolket. På med kläderna och ut i skogen. Snart kom man kånkande hem med stora, saftiga köttstycken som genast släpptes ned i grytan på härden. Efter en stund fylldes rummet med härliga ångor från den kokande köttgrytan och man kunde tillsammans med prosten bänka sig vid den första riktiga måltiden på lång tid. ”Aldrig glömmer jag den festen!” slutade den gamla kvinnan.

Men tiden i Åsele upptogs inte enbart av jakt och fiske. Många och krävande uppdrag lades på den unge pastorns breda axlar.

Tillsammans med fadern visade han stor klokhet och energi vid handledandet av det nya kyrkobygget i Åsele. En minnestavla, som tidigare hade varit uppsatt i denna kyrka och vid dess brand på 1930-talet räddades, fördes över till det senare uppförda templet. Den vittnar ännu om samtidens uppskattning av det arbete som far och son lade ned på denna uppgift.

För att kunna sköta sitt arbete i Åsele måste pastorn varje gång han skulle ned till kyrkoby från Tufva ro, åka skidor eller gå till fots på en smal skogsstig som ringlade utefter älvstranden. I Åsele hade han en särskild liten stuga vid älven nedanför prästgården där han och familjemedlemmarna vid sina besök i Åsele kunde ta in.

År 1852 avled hans far, prosten Olof Ersson Lindahl. Som hans efterträdare förordnades påföljande år prosten Conrad Grönlund, en kusin till pastor Olof.

Under 1850-talet förordnades Olof Lindahl att biträda pastorn i Dorotea och senare även svågern, kyrkoherden i Vilhelmina, Magnus Hultin med resor till fjällkapellen i Fatmomakke, Dikanäs och Risbäck vilka låg uppe i den vida fjällvärlden, långt från den odlade bygden. Dessa kapell var avsedda för samerna som ett par gånger om året, vanligen vid midsommartid och vid Michaeli-helgen på hösten, samlades för att höra Guds ord, döpa sina nyfödda, giftas och träffa bekanta samt sist men inte minst för att begrava sina döda. Dessa hade under vintern förvarats frusna för att, när sommarsolen äntligen drivit tjälen ur jorden och möjliggjort en begravning, transporterats ned till fjällkapellens små kyrkogårdar.

Prästernas resor till kapellen tog veckor i anspråk. Man rodde så länge sjöar och älvar var framkomliga, vandrade sedan över myrar och märkor, genom skogar och över fjäll tills målet, det lilla fjällkapellet var nått. Ännu på 1940-talet kunde man träffa gamlingar i fjällstugorna som kunde berätta hur pastor Lindahl kom vandrande över fjällvidderna med den största näverkont man någonsin hade sett på ryggen.

Alltid var han på resa, från den ena platsen till den andra. Hans reseschatull med nattvardskalk och oblatask, förvarade i en gammal nött trälåda, finns ännu (år 1998) kvar på pastorsexpeditionen som är inrymd i den f.d. prästgården i Vilhelmina. Det berättas även att han på sina tjänsteresor ständigt medförde ett annat schatull som var delat i tre fack. I varje fack stod en flaska, den första innehållande brännvin, den andra konjak, medan den tredje innehöll nattvardsvinet. Man var inte så noga med formaliteterna på den tiden. De båda förstnämnda flaskorna hade säkerligen också sin mission att fylla under de långa färderna i det bistra Lapplandsklimatet.

I ett av sina brev beklagar sig Lindahl över det ständiga kringflackandet:

”Åsele prostgård den 16 mars 1863.

. . . men mitt öde har hitintills hvarit att flacka oupphörligen omkring i landet, så att jag från söndagen efter en afresa icke hvarit hemma på Stenkulla mer än två dygn och en half dag. Då jag haft dessa dagar till egentliga hvilodagar, så har ock hvilande och sömn hvarit det som sysselsatt mig derunder, och söndagarna jag tillbragt i Åsele, ha hvarit upptagna af ämbetsgöromål, att jag icke heller då orkat skrifva. Jag har hållit husförhör i Dorotea och största delen i Åsele och äfven besökt Malå. Nu är jag sysselsatt med skriftbarnen och har derföre icke många timmar öfriga, men vill dock använda några af dem till att språka med dig.

....Jag har besökt Malå, men detta besök var icke uppmuntrande för ditflyttning denna vår. Ingen bakugn, inget vedlider, ingen källare, ingen användbar gårdsbrunn, ett fähus som rymmer fem nöt, intet

fårhus, manbyggningen blott halffärdig - se där omständigheter som göra det omöjligt utan största kostnad bosätta sig där denna vår. Följden af mitt besök blef derföre den, att jag öfverlämnade åt Mörtzell hela styret och bestyret i Malå till en kommande tid och beslöt att vara här. Jag är först som adjunkt åt prosten, till dess han får en sådan i Alfred Sundelin, och sedan såsom adjunkt åt Hultin för att dermed förtjäna något utöfver, hvad jag behåller å Malälönen, som utgör 150 Rdr Rmt, som hväl icke är mycket, men ändå 2 gånger mera, än hvad jag hitintills har haft. Så tänker jag nu tillbringa tiden i afvaktan på någon ledighet i befordringsväg eller ock döden, hvilketdera Herren må finna för godt. Medin i Föllinge är ju nu på förslag till Undersåker, lyckas det honom att få det, så torde hväl jag vara själfskrifven till Föllinge, om jag vill hafva det. Emellertid blir det nu ett mödosamt lif, att vara adjunkt i Vilhelmina och bo på Stenkulla, ty därifrån lærer väl mamma aldrig vilja flytta. Dock beror nu hela detta arrangement på, om Consistorium bifaller det, och på detta bifall väntar jag nu med otålighet. Dock tror jag icke, det afslår emedan Mörtzell icke gör kyrkan något gagn eljest och icke låter sig flytta till någon annan församling. Skulle Consistorium vilja flytta mig till något annat ställe, än det jag begär, d.v.s. Åsele eller Vilhelmina, så säger jag nej och flyttar då till Malå. Då jag emellertid hoppas att blifva här. . . . . Det är fägnande att höra, att du trives hväl och har roligt, men hängif dig icke åt det roliga och åt nöjet så, att du glömmet det allhvarsamma i lifwet och dina husliga plikter, ty om dessa försummas, så upphör också nöjet att skänka glädje åt hjärtat och verkar endast vämjelse och ledsnad. . . . Här i Åsele är allt sig likt, människor födas och dö . . . . Dig själf hälsar jag med en faderlig kyss och tecknar mig din hulda, Pappa.

Ol. Lindahl”

År 1862 utnämndes Lindahl till kapellpredikant i Malå. Som framgår av nyssnämnda brev var förhållandena där allt annat än goda, varför han hos domkapitlet anhöll att få slippa flytta till Malå vilket också beviljades. År 1865 blev han kontraktsprost i Lappmarkens södra distrikt men redan innan han hade hunnit till denna värdighet hade han en längre tid tjänstgjort som visitator i Lappmarken, en verksamhet till vilken endast synnerligen meriterade anlätades. Dessa förordnanden till en präst som blott var kapellpredikant torde få betraktas som en ganska enastående händelse och tyder på att hans kraft och duglighet hade väckt ganska stor uppmärksamhet på högre ort.

Prosten Lindahl började nu användas till allt flera uppdrag. Åren 1867-69 var han landstingsman och i ett flertal kommittéer anlätades hans tjänster och hans omfattande kunskaper om Lappmarken och dess innevånare.

”Åsele den 12 febr 1866

Min kära, älskeliga Ole och Selma.

.....

Sedan jag sist skref, har jag såsom I sett avancerat till visitator och kontraktsprost - en usel titel, därest jag icke får vänta däraf något förslag i befordringsväg. Ty så idkeliga göromål tränga på för densamma, att jag knappast icke har en timma af dagen att disponera efter eget behag och dessutom dryga utgifter för postporto för de mångfaldiga skrivelser, som åtfölja befattningen. Dessutom behaga de invälja mig i alla möjliga kommittéer. Så blef jag invald i kommittéen för afgifvande af förslag till afvittringsstadga för Lappmarken och fick derigenom den äran att resa ned till Umeå, sitta där i arbete i 10 dagar, och förstas kosta på allt detta . . . . Så blef jag vald till ledamot i Kommittéen för Industriexpositionen i Stockholm, hvilket medförde mycket besvär. Så blef jag invald till ledamot i Hushållningssällskapet just i denna tidpunkt, då Sveriges statistik skulle öfverflyttas från Landshöfdingeämbetena till hushållningssällskapen, hvarföre jag har 150 ark att ifylla med uppgifter. Så blef jag invald i en kommitté för bildande af nödhjälpskassa inom länet, hvilket har till föremål att tigga ihop penningar, hvartill jag icke har naturlig förmåga eller anlag, och så drages jag hit och dit, så att, innan jag hvarje postdag hunnit expediera allt, ett fullkomligt virrvarr har uppstått i min svaga hjärna. Under detta virrvarr tänker jag stundom:

Hvarföre skall det allmänna så behöfva hafva mig till arbetsmyra i allt och ändå icke hafva medel att förhjälpa mig ur ekonomiskt betryck, att jag, ifall jag hverkligen besitter förmågan därtill, måtte kunna ostörd af dessa trängande föremål, ägna mig åt det allmännas båtnad. Men då svarar en inre röst: Arbete och hoppas

. . . . idel arbete.

Torde ej blifva något slut därpå förrän i grafven. . . . Hälsa Silléns med flera från oss alla.

Eder tillgifne
Ol. Lindahl”

I egenskap av god språkman, han läste de gamla klassikerna på originalspråket, talade grekiska och latin och behärskade det samiska språket som sitt modersmål, erhöll han av Kungl. Vetenskapsakademien uppdraget att granska språket i den samiska almanackan. Han lär till och med ha varit påtänkt till en professur i samiska språket, som man under 1870-talet hade planer på att upprätta vid universitetet i Uppsala.

På Tufva växte under tiden en hel barnkull. Äldst i syskonskaran var Carl Theodor, eller som han vanligen kallades Calle, född den 11 januari 1843, som fortsatte på den lärda banan och blev lärare vid läroverket i Sundsvall. Selma Aurora föddes den 14 januari 1845. Hon gifte sig sedermera med en inflyttad norrman, disponenten Ole Dahl och bosatte sig på makens bruk i Nätra. Den näst äldste sonen, Erik Olof, född den 18 oktober 1846, ”offrades för jordbruket”, som fadern skriver i ett av sina brev. Han flyttade till Stensele där han etablerade sig som jordbrukare och handlande. Ernst Albin, född den 16 december 1848, var moderns älsklingsson och såg bäst ut av bröderna. Han var mycket händig och tekniskt begåvad och byggde bland annat en taffel åt föräldrarna. Efter studentexamen fortsatte han sina studier vid Tekniska Högskolan men dog ung vid 31 års ålder. Ida Kristina, född den 8 februari 1851, gifte sig med sin frände kyrkoherden Seth Sundelin och flyttade till prästgården i Lit. Bernhard Viktor Emanuel, född den 1 juli 1853, slog sig efter läroverksstudier i Umeå ned i Sundsvall där han så småningom blev kassör i Sundsvalls Enskilda Bank. Sist i skaran kom tvillingparet Rudolf och August Bethuel, födda den 16 mars 1858. Rudolf blev kronolänsmän i Vilhelmina och Bethuel, som bosatte sig i Örnsköldsvik, utvecklade sig till en skicklig guldsmed som specialiserade sig på samiska silverarbeten.

Under dessa år sjöd Tufva av liv och glädje. Prosten tyckte om sång och musik och ville gärna se glada vänner omkring sig. Man förde ett gästfritt hus och hela sommaren hade man bekanta hos sig på Tufva. Det behövdes nog prostinnans husliga kunnande för att hålla ihop det stora hemmet där inte bara många hungriga barnamunnar skulle mättas utan även åtskilliga gäster ha sin del av vad som förvarades i härbren och visthus. Men tröt köttet ordnades jaktpartier och prosten och hans söner kom sällan tomhänta tillbaka från skogarna.

Prosten var riktigt i sitt esse när han hade gäster hos sig. Prostinnan måste många gånger gripa in när maken ville att välfägnaden, inte minst den flytande delen därav, skulle flöda alltför ymnigt. Det berättas att en handelsresande Reborg en gång besökte prostgården. Prosten ansåg att tillfället borde utnyttjas och inviterade handelsresanden till middag. Man satte sig till bords och prostinnan gick ut i köket för att hämta maten. Prosten blinkade då menande åt Reborg varpå båda herrarna passade på att i gott samförstånd smita ut i ett närbeläget rum där spriten förvarades i ett skåp. Prosten slog i ett par stora, gröna brännvinsglas av den gamla sorten. Man lät sig innehållit väl smaka varpå platserna vid bordet i hast intogs så att prostinnan ingenting skulle märka. Måltiden fortsatte och proceduren upprepades varje gång prostinnan skulle ut i köket efter mera mat. Herrarna hade under tiden blivit alltmera språksamma och högröstade. Prostinnan tittade misstänksamt på sin make och gästen och anade snart sammanhanget men sade ingenting. När nästa rätt skulle serveras ropade hon i stället till pigorna i köket som därefter fick bära in maten och placera den vid tröskeln till salen där prostinnan nu kunde hämta den utan att behöva lämna de glada, men nu något slokörade herrarna ur sikte.

Sin lediga tid ägnade prosten mycket åt läsning. Han hade ett stort bibliotek, mest latinska och grekiska böcker som han samlade. Han var mycket politiskt intresserad och ehuru i grunden frisinnad kunde han ha mycket deciderad uppfattning i vissa frågor vilket framgår av nedanstående brev till mågen Ole Dahl när denne skulle söka svenskt medborgarskap, ett brev som har aktualitetens prägel även i vår tid:

”Min Käre Dahl.

Denna gång får du icke mer än några rapsodiska rader ifrån mig. Efter mycket sökande fanns ändtligen din debetsedel igen och jag skickar honom enligt din begäran härhos. Jag ser att du ämnar söka svensk medborgarrätt, lycka till, men då du gör eden så svär duktigt att du och dina efterkommande skola i själ och hjärta vara äkta rysshatare och att, om de komma i vårt land, du icke skall slå en utan tjugo af det packet. Af deras forna beteende mot vårt land hade jag samlat mig mycket hat till dem, men med deras beteende mot de arma polackerna jäser detta öfver alla bräddar. Fy, att Europas civiliserade makter icke skämmas, att låta dessa barbarer ohejdat sålunda få rasa fram i grymhet...”

På kvällarna efter dagens arbete spelade han ofta fiollåtar efter gehör. Han hade flera fioler och var mycket road av musik vilket på den tiden inte alltid ansågs som så lämpligt för en kyrkans man. En gång när man väntade på biskopsvisitation kom den gamle prosten i stort bryderi. Han befann sig på sin expedition där han med en grubblande min i sitt ansikte fäste blicken vid några getvioliner som hängde på väggen i sina krok. Vad som bekymrade den gamle prelaten var om han för biskopens skull vågade låta violinerna hänga kvar på väggen eller om han för att rädda husfriden skulle gömma undan dem till dess visitationen var över. Tveksamt tog han en av fiolerna, knäppte litet på strängarna, fann tonen fortfarande god och hängde åter upp violinen på sin krok i det han muttrade för sig själv: ”Fiol’n får hänga kvar för den som inte har musiköron, han har hundöron”. Som bekant är det inte många hundar som tål höra ljudet från en fiol utan att tjuta.

Han var även road av poesi och skrev gärna själv dikter när han inte skötte sin omfattande korrespondens. Då brukade han även ta fram en pipa ur sin pipsamling och stoppa den med finkarvade norska blad. Pipan avnjöts sedan tillsammans med en toddy eller ett glas punsch som han var synnerligen förtjust i.

En gång lär han på väg till ett barndop ha blivit inbjuden till en bekant som just var sysselsatt med punschbrygd. Prosten lät sig den gula nektarn väl smaka med den påföljd att han under döpelseakten något sludrade på målet vilket renderade honom en anmälan till Konsistorium. Slutet på visan blev att den en smula för punschtörstige prostens fick ta sig en månads tjänstledighet.

Den gamle prostens var på senare år över huvud taget en smula svag för starkvaror. Det berättas att han en gång under ett bröllop hos Grönlund, även Kask Axel kallad, på Bergbacka där socknens enda gästgiveri hade öppnats, sedan landsvägen mellan Åsele och Vilhelmina år 1872 blivit färdigställd, blev så kraftigt trakterad att man måste köra hem honom till prostgården i en släde. Men folk hade andra vanor på den tiden och man bör inte döma den gamle prostens efter nutida mått.

Prostens på senare år visade svaghet för starkvaror orsakades till viss del av att förhållandena i hemmet med tiden inte blev lika goda som förut. ”Dock hvad hemlängtan beträffar”, skriver äldste sonen Carl från Umeå till system Selma år 1863, ”så är ej dermed så farligt, ty dig och mig emellan sagt är ej riktigt trefligt hemma tillfölje af orsaker, som du och jag bäst känner, jag menar mammas af läseri och andra omständigheter olyckliga lynne, som ofta åstadkommer oro vid den husliga härden”. Vid denna tid sköljde nämligen en stark våg av läseri och pietism genom de norrländska bygderna. Prostinnan Lindahl röntes starkt inflytande av de nya lärorens, vilket ibland ledde till osämja med den mera världsliga och livsbejakande maken. Prostinnan Lindahl var inte ensam att påverkas av den bigotta intolerans som de frireligiösa, här i trakterna kallade Waldenströmarna, förfäktade. Läseriet grep omkring sig i socknen och som alltid kom sekteristerna i konfliktställning med statskyrkan och dess präster. Prosten Lindahl med sitt praktiska sinne hade föga gemensamt med denna osunda avart av religionsförkunnelse. Han började därför känna en viss otrivsel med sina församlingsbor och drog sig med åren alltmera tillbaka. På många håll har därför i eftermälet bland församlingsborna hans prästerliga gärning, som utan tvekan var av stor betydelse, kommit i skymundan. Man mindes honom mera som ”Björn-Olle”, den store björnjägaren. En gammal Åselebo berättade med stort allvar om sin konfirmation för prostens Lindahl och yttrade: ”Den tiden var prostens Lindahl en väckt (=kristen) man”. Betecknande är också att när överläroren i Vilhelmina, Elis Essegård låter prostens framskynta i sitt hembygdsspel ”Skogen faller” är det som Björn-Olle i en scen bland vittor och tomtar ute i storskogen där prostens uppträder på scenen i jaktkläder med bössa och jaktväska.

År 1875 utnämndes Lindahl till kyrkoherde i Vilhelmina där han stannade till sin död. Tufva såldes nu och köparen lär dagen efter ha försålt hemmanet till ett trävarubolag för en väsentligt högre summa. Bolaget avverkade sedan för miljontals kronor i skogarna på Tufva. Men det var ju på den tiden när baggböleriet florerade som värst. Ute i bygderna hade man inte fått upp ögonen för skogens värde.

I Vilhelmina efterträdde prostens Lindahl sin svåger Magnus Hultin som var kyrkoherde där från 1848 till sin död i augusti 1873. Magnus Hultin hade på 1820-talet varit pastorsadjunkt åt prostens Olov Lindahl den äldre under dennes kyrkoherdetid i Vilhelmina då han förälskade sig i och gifte sig med dennes äldsta barn Brita Erica. Kyrkoherde Hultin och hans maka ligger begravda på Vilhelmina kyrkogård tillsammans med båda prostarna Lindahl.

Vid denna tid bodde inga andra människor på kyrkplatsen än prostfamiljen med pigor och drängar samt länsmansfamiljen. Kyrkan låg högt uppe på en höjd. Härifrån kunde man skåda ut över de övergivna stugorna på kyrkplatsen som endast befolkades vid helgerna. Kyrkplatsen låg tom och öde som en mystisk spökstad med alla tillbommade hus som stod i täta rader med gator och tvärgator som i en stad. Med silvergråa, vindpinade

timmerstockar i väggarna, överdragna av mossor och lavar och de tomma fönstren glimmande i solen och skorstenar ur vilka inte någon rök virvlade upp, döda och tomma.

Men vid de stora helgerna kom bönderna körande in, stannade med risslan framför kyrkstugan, satte in hästen i kyrkstallet och piggade upp sig efter resan med nykokat kaffe i kyrkstugekammaren. Sedan spändes hästen åter för och man körde till Grangärde eller Baksjönäsen för att köpa björkved som fälldes och kördes hem till kyrkstugan. Där lagrades veden vid kyrkstugebron och stuvades i kastar runt kyrkstugekammarens öppna spis, i skrubbar och vrår för att räcka hela helgen över. Helgen firades med kyrkbesök, med dop, vigslar och begravingar med därpå följande "Jässpä" eller gravöl i sockenstugan samt även ett eller annat ljusminne i stallgatornas dunkel.

Sedan sockenstugan hade kommit till hölls alla större bröllop där. Sockenstugan var just den från Rönnsås inköpta mangårdsbyggnad som sedan i över 20 år hade varit prästgård och hem för pastor Olof Ersson Lindahl och där sålunda prostens Olof lekte som barn. Väggarna var murkna och lutade mot sitt fall men först år 1891 uppfördes en ny sockenstuga.

Tillvaron här uppe var grå och enahanda och präglades av ständigt arbete, varför en inbjudan till bröllop hälsades med stor glädje. Då fick man träffa grannar från avlägset belägna byar, affärer kunde göras upp och kyrkstadsbesöket kunde formas till en fest. Vilhelmina socken var ännu ny och utan fasta traditioner. Många brölloppsseder påverkades av traditioner från olika håll och inte minst av det samiska inflytandet.

Brölloppsparet och deras närmaste anförvanter hade i god tid rest in för att börja arbetet med bröllopets förberedande. Ett riktigt storbröllop kunde räcka i både tre och fyra dagar och arbete fanns det nog av för villiga händer. Vigseln skedde på lördagen, så pass sent på dagen att alla bröllopgäster hade hunnit fram. Bruden skulle klädas i prästgården av prästfrun. Brudparets tärnor och marskalkar, de senare kallades pällhållare därför att de under vigseln höll brudpällen över brudparet, uppvaktade i prästgården tidigt på vigselfestens morgon med kaffe och dopp. Om bruden var ung skulle hon vara vitklädd, var hon äldre skulle hon vara svartklädd. Brudkrona och brudkedja som bruden bar över bröstet hörde till utstyrseln. Men om bruden var havande måste hon för rätten att bära brudkronan antingen plikta tre kronor till kyrkan eller också tjära kyrkans tak. Man påstod nämligen att kronan svartnade när den bars av en brud i sådana omständigheter varför kronan måste putsas efter användandet. Att "tjära kyrka" ansågs som en stor skam. Brudgummen var klädd i lång klädesrock med skört och hög hatt.

Sedan bruden hade klätts och brudföljet hade samlats i prostgården gick man med spelmän i täten till kyrkan, där vigseln ägde rum och därifrån direkt till sockenstugan, där brölloppsfestligheterna började. Vintertid körde man häst och släde till kyrkan och då satt spelmännen i den första släden på en bänk som hade ställts tvärs över släden.

I sockenstugan bjöds gästerna på mat och kaffe och så spelades det upp till dans. Det berodde naturligtvis på spelmännen med sina fioler och klarinetter om bröllopet skulle bli lyckat. De vanligaste brölloppsdanserna var kadrilj och väva vadmal. Prosten, länsman och andra ståndspersoner på orten deltog av hjärtans lust. Brölloppsgästerna skänkte under bröllopet pengar och andra värden till brudparet vilket skedde under den så kallade "penningdansen". Då dansade bruden eller brudgummen med den som skulle ge, eller också bildade man en stor ring av dansande. Efter dansen skänktes pengar och naturprodukter. I det senare fallet skrev man upp vad var och en gav t.ex. ett fjolårslamm eller en skrinda hö. En särskild sed var att bruden veckorna före bröllopet smöjde (ett slags vävteknik) en massa sko- och strumpeband av ulltråd i olika färger. När sedan bruden kom in i brölloppssalen med detta stora mångfärgade bandknippe om halsen visste alla att det var tid för penningdansen. Var och en som gav något till brudparet fick i gengäld ett sådant band av bruden. Efter penningdansen bjöds männen på en brännvinssup och kvinnorna fick ett glas vin. Brölloppsdansandet räckte till långt fram på lördagsnatten. Sedan gick alla till vila i sina kyrkstadshus. På söndagsmorgonen gick brudtärnorna och pällhållarna omkring i kyrkstadshuset och bjöd gästerna på morgonkaffe med skorpor och rån. Det bar man omkring i särskilt stora pärtkorgar. Och när bröllopet var över återvände alla till sina gårdar och byar. Kyrkstadshuset som hade sjudit av glädje och liv låg åter tomt och öde till nästa storhelg.

Endast på prästgården fanns liv, ett liv som skulle spridas ut över bygderna medförande vetenskap och bildning, kultur, sjukvård och först av allt religion till tröst för oroade och mången gång pinade själar.

Prästgården var gammal och uppförd någon gång på 1830-talet under prostens Grönlunds tid. Prosten Pehr Grönlund efterträdde Olof Ersson Lindahl som kyrkoherde i Vilhelmina. Prosten Grönlunds moder var Anna Catharina Lindahl, dotter till Eric Lindahl i Lycksele varför Björn-Olle och Grönlund var kusiner.

Prostgården utgjordes av ett vackert, gammalt brädfodrat envåningshus om fem rum och kök beläget på backen ovanför stranden till Volgsjön med fri utsikt över sjön mot fjällen i söder och väster. Gittsfjällen bildade horisontlinjen i nordväst och vid riktigt klar sikt kunde man skymta en snövit topp i Burgfjället ytterligare några mil längre västerut. Mot söder utbreddes sig det platta Prästnåset mellan Vojmån och sjön. På andra sidan Volgsjön avtecknade sig Svannäs by mot blånande åsar i bakgrunden och vid horisonten Blaikfjällets kala lågfjällsrygg. Backen ned mot sjön var öppen mark med åkrar och ängar. Här och där växte björkar, sälgar, aspar och rönnar och nere vid sjön låg en skogsdunge med videbuskar i strandkanten. Här hade prosten Lindahl sitt båthus och sina fiskredskap. Där fanns även en tvättbrygga av grova stockar som låg och flöt på vattnet, ett roligt men farligt tillhåll för de yngsta barnen. Uppåt Vojmån och forsens växte skogen tät. I skogsbrynet ned mot Vojmån stod kornladan, trösklogen och den väldiga kornhässjan som var mycket hög och mycket lång med inte mindre än tolv avdelningar. Bortom ladan i skogen ned mot ån fanns en blomsterrik äng där förgätmigej, daldocka (trollius), stormhatt och Kung Karls spira växte i så ymnig och överflödande färgprakt som bara en lappländsk blomsteräng kan göra, med åkerbärsblom och violer som bottenvegetation. Här och där med uppskjutande björnflo och älggräs. I skogsbrynet vid ängen hade prosten en rävtana fastspikad vid en stubbe, d.v.s. en bred hög bräda med tre långa spetsar, den mellersta mycket längre än de övriga, som användes för rävfångst. På denna äng hade en gång för länge sedan skogssamernas kåtor och härbren legat. Här fanns vid slutet av 1700-talet och början av 1800-talet den första primitiva kyrkan och prästgården där prostens far Olof Ersson en gång hade bott. På andra sidan prästgården från sjön räknat utbreddes sig storskogen. Landsvägen gick mellan skogen och en lång huslänga med nävertak, där nävern hölls fast med takved, vilken rymde stall, ladugård, fårhus, svinstia, höskullar och lider av olika slag. På andra sidan landsvägen fanns också värmehus, det vill säga ett eld- och kokhus med inmurad gryta, tvätthus, en djup brunn med en hög vinda och längre upp på platsen en kornbastu för torkning av kornet. En bit in i skogen på andra sidan vägen låg en rökbastu. Prosterna hade flera hästar, många kor och en stor skock svin, får, kalvar och höns. I rökbastun röktes fisk och kött, särskilt under vårar och höstar då samerna kom förbi med sina renhjordar. Invändigt var den glänsande svart och doftade gott av rök och enris.

Samerna bodde under höstflyttningarna i prostens drängstuga och hjälpte honom med renslakt på ängarna vid prostgården. Själv hade prosterna flera tiotal så kallade skötesrenar som var inledda hos samerna Sjul och Jon i Marsfjäll.

Prästgården låg en bit från själva kyrkplatsen med sina kyrkstugor som hade vuxit upp nedanför kyrkberget med sin vita kyrka.

Trots att Vilhelminaborna tyckte att det ställde sig väl dyrt måste emellertid en ny prästgård uppföras år 1884 vilket skedde intill den gamla, så kallade Gamm-prästgården. Den var stor som den största bondgård och uppförd i Västerbottensstil med elva fönster symmetriskt ordnade på långsidan mot sjön och ovanför varje fönster en fönsterglugg under taket. På framsidan mot landsvägen fanns två höga broar, en mot östra änden till köksavdelningen och en mot väster till expeditionen och prostens rum.

Från landsvägen ledde en allé av vitstammiga björkar fram till själva huset framför vilket öppnade sig en gårdsplan med cirkelrund gräsmatta i mitten. Gårdsplanen flankerades på båda sidor av stadigt timrade uthuslängor. Själva gården innehöll ett tiotal stora rum med plats för ytterligare fyra eller fem rum som inte hade inretts. Under vinden låg pig- och drängkammare samt en mindre kammare där prosterna på vinterkvällarna brukade sitta och laga sina nät, eller knyta nya.

Prosten Lindahl var vid denna tid över 70 år och orkade inte som tidigare sköta sitt vidsträckt distrikt varför han hade anhållit att få sig tilldelad en hjälppräst.

Biskop Landgren, som vid en visitation i Vilhelmina år 1876 förstod den åldrade Lapplandsprostens svårigheter, utsåg till vice pastor Lars Dahlstedt som utnämndes år 1883. Den 66-årige biskopen red till visitationen till häst den tio mil långa vägen utom på de ställen där han måste gå till fots.

Om sammanträffandet berättar Landgren, som i motsats till den unge pastor Dahlstedt inte förskräcktes för färden över det oländiga Stöttingfjället på väg till Vilhelmina: ”I Vilhelmina sammanträffade jag med den store elgjägaren prosterna Lindahl, som nyligen hemkommit från en nätt 30 mils resa till sina två kapell uppåt fjällen”. Han nämner i sitt brev att socknen är nära nog lika stor som hela Gävleborgs län. ”Här duga inga kelungar eller morsgrisar, som (Petrus) Laestadius säger”

Dahlstedt skulle ha infunnit sig på kyrkoplatsen till midsommarhelgen, men han felbedömde svårigheterna att ta sig fram från Umeå dit han hade anlänt med båt från Stockholm. Han fortsatte med en skakande trilla genom skogarna och ödemarkerna på Stöttingfjället som gjorde ett beklämmande intryck på sörlänningarna.

”Vid framkomsten mottogs man av prostinnan i prästgården” berättar Dahlstedt. ”Prostinnan lämnade oss ett bud från prosten, vari han förebrådde mig, att jag icke kommit till midsommar, som avtalat var”. Nu hade han blivit nödsakad att själv ge sig iväg till kapellet i Fatmomakke, tolv mil upp mot fjällen, för det var utlyst helg söndagen efter midsommar. Andra söndagen efter midsommar var det helg utlyst i det andra kapellet inom norra delen av socknen, Dikanäs. Dit tänkte pastorn inte vandra över fjällen. I Dikanäs fick det bli mässfall om den nye vice pastorn inte hann fram i tid så att han kunde fara dit.

För den som i likhet med författaren har gått leden över fjällen från Fatmomakke till Dikanäs är det inte förvånansvärt att sjuttioåringen inte ansåg sig orka med denna krävande vandring.

Den väsentligt yngre vice pastorn fick därför ge sig av till Dikanäs för att predika vid kyrkohelgen där. Vid hemkomsten från Dikanäs träffade han nu för första gången sin överordnade, prosten Lindahl, som hade kommit tillbaka från Fatmomakke. Dahlstedt berättar:

”Han tog vänligt emot oss och föreföll vara en kärngubbe, välvillig och humoristisk. Vi bodde ett par dagar i prostgården, tills vi hunnit få litet ordning i vår kyrkstuga, som bestod av ett rum med järnspis, ett rum inom köket och en farstugukammare med en murad kakelugn och en öppen spis”.

Prosten Lindahls son Bernhard berättar om denna resa i ett brev till brodern Erik avsänt Sundsvall den 9 augusti 1883:

”Jag kan helsa dig hemifrån. Jag reste derifrån den 19.7. Pappa låg då betänkligt sjuk, hade genom Fatmomakkeresan överansträngt sina förut sjuka rosben, så att när han kom hem, måste han intaga sängen och kunde på inga villkor stiga på sitt ena ben, dessutom hade hela kroppen kommit i oordning, han hade än feber än frossa. Vi ansågo därför nödvändigt att skicka efter läkare, som också kom dagen efter vår afresa - genom bref från Ida veta vi att pappa nu blifvit något bättre och börjat krya på sig, ehuru han ännu ej kan stiga på sitt ben, och måste fortfarande intaga sängen - såsom väsendtligt bidrag till sjukdomen torde det under Fatmomakkeresan väl myckna pokulerandet hafva varit, gubben borde så mycket som möjliga undvika spirituosa för sitt farliga rosben.

Att vi hade muntert och trefligt under vår vistelse hemma är naturligt, synnerligast var Fatmomakkeresan angenäm. Du må tro att lappjentorna var något förtjusta, och jag fick om jag minns rätt visst 5 å 6 fästmör på nacken. Vi fotograferade oss några stycken utklädda till lappar, och jag har redan fått profkort, det lyckades öfver förväntan bra, oaktadt ogynnsam väderlek. Dock ser jag att grupperingen blef något dummer. Fiska hunno vi föga med, dock voro Bethuel och jag ute två dagar uppe i Bullerforsen, der vi fiskade väldeliga, vi mette nemligen 3 fjerdingar, och mamma måste medgifva, att det med mete aldrig fiskats så mycket i W:na och beklagade tillsammans med oss, att vi ej hade tillfälle att fara ut mera.

Nu knogar jag efter gammal vana med mina bankgöromål, för närvarande är jag förordnad till bankens kassör under 6 veckor, ordinarien har sin semester, och jag sliter en hund under dagarna, ska du tro.

Hjertliga helsningar från Carls
Din bror Bernhard”

Pastor Dahlstedt med fru måste under de första åren bo i Nästansjöbonden Elias Anderssons kyrkstuga på kyrkplatsen. Inte förrän två år senare, när prostfamiljen flyttat in i den nybyggda prostgården, kunde pastorn med familj bosätta sig i ”Gammprästgården”.

På väggarna under taksprången på den nya prostgården hade prosten Lindahl som var en stor djurvän spikat lister för att svalorna som förekom rikligt i bygden skulle få möjlighet att reda sina bon. Man kunde räkna till närmare hundra svalbon under taket. Sommartid flög hundratals svalor runt prostgården och gladde den gamle mannen med sin graciösa, pilsnabba flykt, men till stor förtret för prostinnan. Svalorna sjaskade ned väggarna med sin spillning och prosten tvingades sätta upp brädor under svalbona för att samla upp spillningen och skydda väggarna.

Också för övrigt var Vilhelminabygden rik på fåglar. Från prostgården kunde man se tranorna komma på våarna, ljudligt trumpetande och flygande i cirklar, innan de slog ned på myrarna där de sedan stannade hela sommaren. Vildgäss bodde på Prästnäset och kom på höstkvällarna flygande för att beta på prostens skurna åkertegar. Skogsfågel fanns i mängder och i ån och sjön var det gott om änder av olika slag och ibland kunde man se den väldige kungsörnen segla i vida ringar högt över Volgsjöns vatten. Däremot var det mindre gott om storvilt som björn och älg varför det nu inte gavs så goda jaktmöjligheter som under Åseletiden, men prosten hade ju också åldrats och kunde inte ligga ute på skogarna som förr.

Runt prostgården hade hans maka ordnat med en vacker blomsterträdgård. Hon hade även planterat stora land med vildmultron. Jordgubbar fanns inte häruppe.

Vid Prästnäset hade prästgården en sommarfäbod dit pigan varje morgon och kväll rodde över Vojmán upp under Gubbeleforsen och vandrade till fäboden för att mjölka.

Tio minuters väg från prostgården ligger kyrkan, en vitmålad, tornförsedd träkyrka på en hög kulle beväxad med lövträd och med milsvid utsikt över sjöar, skogar och fjäll. Kyrkan uppfördes åren 1835-40 under prosten Pehr Grönlunds tid.

Här predikade prosten Lindahl i början bara några gånger om året vid kyrkhelgerna, men sedermera varje söndag. Under hans första tid fanns inga uppvärmningsanordningar i kyrkobyggnaden. Vintertid, när kolden knäppte i knutarna, var det följaktligen ganska kallt inne i kyrkan varför prosten brukade stå i predikstolen iklädd en yvig vargskinnspäls med långa snöhämtare, ett slags höga stövlar, på benen men barhuvad och utan handskar och predika, ibland på svenska och ibland på samiska. Han var beryktad för sina långvariga predikningar och han släppte sällan sina åhörare förrän efter minst två timmar. Prosten var en god sångare och en väldig predikant, men känd för att gärna dundra mot sina församlingsbor. Vid husförhören var han en rivande kateket och de gamla tala ännu på 1940-talet om honom med en vördnad som var starkt blandad med fruktan. Det var ju också på den tiden då husförhören på vintern för församlingen var likvärdiga med åska på sommaren.

För skjutsen till kyrkan brukade prosten använda en häst som han hade döpt till Sultan. För kyrkskjutsen selades hästen med en särskilt vacker sele där selkroken var prydd runt om med klockor. Tömmarna samlades ihop och fästes vid selkroken. Sedan prosten satt sig tillrätta i släden, travade Sultan självmant raka vägen upp till kyrkan, gjorde en sväng vid kyrkporten där han stannade medan prosten steg ur, varefter hästen i trav återvände hem till prostgården. Bak på slädmedarna stod oftast en gammal same, ”Tok-Lars”, som självmant hade åtagit sig denna aktade post och som inbillade sig att det var han som skötte kyrkskjutsen.

Oftast var prosten iförd en enkel svart prästkappa, men vid högtidliga tillfällen uppträdde han i en mässhake av svart sammet med silverkors och silverbroderier.

Först på senare år infördes moderniteten med uppvärmning av kyrkan. En jättestor kamin placerades i mittgången och höga vedtravar staplades upp bredvid. Här satt nu kyrkvaktaren och eldade på så att kaminen glödde under gudstjänsterna.

Prosten Lindahls prästerliga gärning delades mellan Vilhelmina och de kringliggande bygderna, där han företog vidsträckt resor. Han besökte ofta det lilla fjällkapellet Fatmomakke vid en vik av Kultsjön mellan Marsfjället och Gemonfjället och som sedan århundraden tillbaka utgör centrum för Vilhelminasamernas religiösa sammankomster. (Se även kap. 4)

Namnet Fatmomakke är av samiskt ursprung och har tolkats på olika sätt. Prosten Olof Lindahl i Åsele ansåg att Fatmomakke betydde en grepe och ett göromål, det vill säga att de två uddar på vilka kapellplatsen är belägen skulle bilda liksom en i den fiskrika sjön utskjutande grepe med vilken samerna sålunda kunde lyfta till sig eller bemäktiga sig fiskgrytan. Enligt andra åter skulle kapellplatsen ha hetat Fadno-makke. Fadno är det samiska namnet på den bladlösa stjälken av unga angelicaplantor och makke eller macke kan betyda slutet av, det innersta av, alltså den plats där angelican slutar växa.

Kapellplatsen ligger på en ängssluttning täckt av lågvuxen björkskog där samernas kåtor skymtar gråa mot björkarnas vita stammar. Mellan kåtorna ringlar sig stigar belagda med flata skifferstenar som i den mest välskötta trädgårdsanläggning. I centrum av bebyggelsen sticker det lilla vita träkapellet upp sitt torn ur lövverket. Det nuvarande kapellet uppfördes under prosten Lindahls tid år 1883. Predikstolen och dörrstycket till vapenhuset tillhörde den nu rivna, gamla kyrkan i Åsele från vilken Björn-Olle själv i sin ungdom och hans far hade predikat.

Större delen av året är Fatmomakke öde och utdött, men vid kyrkhelgerna sjuder det av liv. Då kommer samerna från alla håll i sina mörkblå koltar med vackert broderade barmkläden och blå toppmössor med röda sömmar. Överallt snattrar då röster och ur kåtorna, där kaffepannorna puttrar dagen lång, ringlar röken i gråblå slingor. Man har inte träffat varandra på flera månader. Hela sommaren har man legat uppe i fjället med renarna utan att se andra människor än dem i det egna kåtaloget. Nu skall det berättas och skvallras om allt som hänt sedan sist. De sotiga kaffepannorna lyfts ideligen ifrån eldarna för att fylla på de i ständig ström framräckta muggarna. Man kliver ut och in i kåtorna, man dricker kaffe och brännvin och brännvin och kaffe dagen i ända. Man pratar, stöjar och skrattar och snart är de ringlande gångarna i kåtastaden fyllda av små, färgrikt klädda samer som på sina krokiga ben tumlar om i salig fröjd att åter få träffa fränder och vänner efter de gångna månadernas isolering. Men plötsligt tystnar sorlet. Klockan i kapelltornet börjar sin helgmålsringning. Som genom ett trollslag förbyts det stojande larmet i stillhet. När klockan har ringt ut sin spröda, silverklingande maning över nejden, och det sista ekot av klockklängen har dött bort bakom Marsfjällets snöiga toppar som glöder som eld i kvällssolen, strömmar man in i kapellet. Det är snart till sista plats fyllt av en brokig menighet som andäktigt väntar på gudstjänstens början. Männerna på ena sidan mittgången och kvinnorna på den andra.

Det börjar skymma, talgljusen tänds och sprider ett svagt sken över de församlades brunbarkade ansikten kring vilka andedräkten står som vita molnpuffar i kvällskylan som tränger in utifrån. Man kurar ihop på de smala träbänkarna för att behålla värmen, de äldre stela som pinnar, medan de små samebarnen med sina, bruna ögon blanka av förvåning vrider och vänder sig för att inte gå miste om något som händer.

Snart tar klockaren med kraftig stämman upp en psalm och församlingen faller in, i början tveksamt men sedan allt kraftigare. Till slut fylls det lilla templet av samefolkets lov till sin Herre som numera inte heter Jubmel utan Jesus Krist. Under psalmsången har en kortväxt, bredaxlad man med barskt utseende skymtat som en svart skugga i dörren till sakristian. Efter fullbordad altartjänst äntrar han, i det fladdrande skenet från väggstakarnas talgljus, med raska steg predikstolen. Där börjar han, efter en stunds stilla bön sedan psalmsången tystnat, med kraftig stämman predikan på flytande samiska. I det flämtande ljuset från en talgdank uppe på predikstolen bläddrar han sakta i den gamla nöta bibeln för att hitta dagens text. Han dundrar om synden och döden och de små lättörda samerna grips av orden: ”ja Herra wuojeti sunnow ulcos paradisa siste; ja tan sudokattjema tjada almatjck wiel massin Lubmela muotow ja adtjon tan saijai arbesuddow ja juokkelakan waiwit ja jabmemav .. (...och Herren dref dem utur paradiset, hvarjemte menniskorna genom detta syndafall förlorade Guds beläte och fick i dess ställe arfsynden samt hwarjehanda eländen och döden)”, mässar prosten, och tårarna sköljer över åhörarnas knotiga, väderbitna ansikten, där de sneda ögonen som förhaxade riktas på mannen däruppe. Djupa suckar och klagorop fyller rummet där förut psalmen klingade så trosvisst. Men snart ändras bilden. Prosten talar om uppståndelsen, förlåtelsen och det eviga livet och då skiner de små samernas ansikten i kapp med den blankpolerade mässingen på altarets kandelabrar.

Under gudstjänsten går kyrkvårdarna omkring i sina färgrika dräkter med kollektståvarna gjorda av upp- och nedvända samemössor och samlar in de skärv som menigheten kan avvara.

Efter dryga två timmar är mässan slut. Menigheten strömmar åter ut i den kalla höstnatten där månen i den kristallklara luften gjuder ett fosforescerande silverskimmer över landskapet och de lågvuxna träden kastar långa, förvridna slagskuggor över de i månskenet badande ängarna.

Med långsamma steg vandrar prosten ned mot sin låga timmerstuga vid sjöstranden. Allt är stilla och endast avlägset hör man sorlet från forsarna i den närbelägna Ransarån. Prosten är trött efter den långa färden från Vilhelmina. Den sista dagsmarschen från Stalonnäset över Marslidens morkor och Marsfjällets dryga sluttningar har tagit på krafterna. Han öppnar dörren till proststugan och går in i den inre kammaren där ännu några glöd pyr på den öppna härdens flata stenar och kaffepettern efter en stund puttrar och fyller rummet med den aromatiska doften av nykokt kaffe. Prosten slår upp den ångande drycken i en träugg och håller i en skvätt brännvin från kaggen under bordet. Nu skall det smaka med något varmt innanför västen. Det är frost ute och prosten är frusen efter den långa predikan i det kalla kapellet.

Plötsligt bryts tystnaden av tassande steg på stigen utanför. Det knackar på dörren och över den höga tröskeln kliver en liten samegubbe med ryggen böjd under en väldig näverkont bräddfyllt med renost som han skall överlämna till prosten. Det är samefolkets tribut till sin herde, det så kallade sametiondet, som han medför. Prosten Lindahl är synnerligen omtyckt av samerna. Han behandlar nämligen nomadfolket som vanliga människor utan att se ned på dem till förmån för de svenska nybyggarna som bruket i regel är. Därför kommer samerna också till prosten med det bästa de har, den välsmakande renosten.

Samegubben ränslar av och gör sig redo att överlämna gåvorna men först skall han ha sig en ”goddag-sup” ur prostens kage. Gubben harklar belåtet när brännvinet rinner ned genom strupen och stryker sig förnöjt om det glesa men tovigga skägget. Värmen i stugan och brännvinet kommer de väderbitna kinderna att skina mer fett glänsande än vanligt i det flammande skenet från härden.

Under tiden har prosten glödgat sitt stämpeljärn med initialerna O L i elden. Han prövar först att järnet är tillräckligt varmt genom att pressa det mot en av de tjocka furustockarna i väggen och stämplar sedan med van hand renostarna som i gula rader travas på väggens hyllor. Prosten räknar över antalet och ristar med slidkniven ett sträck i väggen för varje ost som samén överlämnar.

När konten är tömd tassar samén hem till sin kåta och prosten sätter sig ned för att göra i ordning kvällsvarden, tunnbröd med messmör, några rödingar som han på förmiddagen fångat i Kultsjön samt hjortron. Måltiden smakar bra och prosten sätter sig förnöjt till rätta med tänd pipa för att läsa en gammal latinsk skrift som han har tagit med som reslektyr. Snart börjar glöden på spiselhällen falna, det är nästan mörkt i stugan och prosten slår med en suck ihop boken, rör om ett slag i glödhögen och lägger sig sedan på fällbänkens renfällar. Han sveper om sig ett par fårfällar och ett brokigt fälltäck som prostinnan själv har vävt hemma i Vilhelmina. Det är bäst att ha på sig ordentligt för det blir kallt i stugan på morgontimmarna. Snart förkunnar jämna andedrag att prosten har somnat. En sista liten okynnig låga hoppar fram ur glödhögen, men snart är allt mörkt och tyst i den lilla timmerstugan.

Ett par gånger varje år låg prostén häruppe en vecka i taget, predikade, fiskade och inhöstade sitt tionde. I regel var han ensam och matlagningen skötte han själv. I den låga timmerstugan mottog han samefolket, lyssnade till deras böner och försökte hjälpa dem i deras bekymmer. Samerna lyssnade gärna till hans ord och hans förmaningar.

En gång när prostén en vinterdag var på tillfälligt besök på kapellplatsen kom en akjarajd körande genom snöyrån på Ransarån ut på Kultsjön. En av akjorna svängde ur rajden och körde upp mot proststugan framför vilken den stannade. En snöig same hoppade ur ackjan och lyfte därefter försiktigt upp ett litet i skinn väl insvept bylte ur ackjan. Han knackade på och klev in till prostén i stugan och framförde sitt ärende.. Jo, se rajden skulle förbi Vilhelmina ned till vintervistena i Åseletrakten. Han hade egentligen tänkt uppsöka prostén på prostgården i Vilhelmina, men när han nu såg rök stiga upp ur skorstenen på proststugan förstod han att prostén var uppe i Fatmomakke och tyckte att det var lika bra att söka upp honom här. Han hade sin förstfödde son med sig i skinnbyllet och ville gärna ha honom döpt, om prostén hade tid. Prosten var medgörlig och lovade att döpa den lille samepojken genast, men först ville han höra vilket namn fadern hade tänkt sig. Jo, se Jesus Kristus skulle han heta. Dels skulle det vara något extra fint och så måste det vara något namn ur bibeln. Det gick naturligtvis inte för sig och prostén förklarade för den stolte fadern att även om det var en riktig praktpojke så var det nog hädelse i alla fall att använda det namnet. Jo, det förstod nog samén, men se ett namn ur bibeln måste det vara, om prostén kunde hjälpa honom. Prosten räknade upp det ena bibliska namnet efter det andra, men det var inte något som var riktigt bra. Till slut föreslog prostén namnet Jonatan varpå samén som var något lomhörd och missuppfattade vad prostén hade sagt, replikerade: ”Jo, kall ’n Satan. Det var storgubbe de å”.

Under prosténs frånvaro förde prostinnan kommandot hemma i Vilhelmina. Det glunkades även att hon gjorde det när prostén var hemma, men det är en annan historia. Prosténs kontanta lön var liten, ca 300 kronor om året, varför de huvudsakliga inkomsterna härledde sig från jordbruket. På prostgården hade man ett tjugotal kor, flera hästar, får och ett stort antal renar. Prosten hjälpte själv till med slätter och skörd ute på markerna. I smedjan skötte han, tillsammans med en drängpojke som drog bälgen, allt smidesarbete som krävdes på gården och på ässjan flammade kol från egna milor i prostgårdens skogar. Prostbostället drevs med andra ord som ett regelrätt jordbruk med fullständigt självhushåll.

I fähus och visthusbod regerade prostinnan med järnhand. Hon trippade omkring i den stora prästgården som en sirlig liten rokokodam med en schal om axlarna, en liten spetsmössa på huvudet och en väldig nyckelknippa i handen. Liten och spröd till det yttre var hon i besittning av en fast och kraftig vilja som gjorde att alla nalkades henne blygt och vördnadsfullt. Hennes husmorsegenskaper hade med åren alltmera börjat präglas av en viss snålhet, ett förhållande som var allmänt känt bland bygdens folk. Hon brydde sig emellertid föga om vad människorna pratade utan handlade endast efter sitt eget samvete. Några ord som hon en gång yttrade till sin sonhustru Blanche kanske kan förklara hennes inställning: ”Du skall inte tro att det varit så lätt alla gånger när gossarna skulle studera. Farfars lön var inte stor och gossarna skulle till skolan”. Det gällde att spara och snåla för att få det hela att gå ihop. En annan gång berättade hon: ”När vi for till kyrkplatsen hade vi ej något annat att lägga i matsäcken än mjöl till gröt och mjölk”. Det var ett hårt och strävsamt liv den lilla späda prästfrun fått pröva på. Lagg därtill uppfostrandet av åtta barn samt dåtidens hushållning som fordrade mycket tjänstefolk då

alla förnödenheter som nu köps färdiga skulle framställas i hemmet. Hon hade lärt sig att arbeta. Även nu när välståndet gjort sitt intåg i prästhemmet låg hon i från morgon till kväll för att taga reda på prostgårdens produkter.

Visthusbodarna fylldes också till takstolarna med säd, smörtinor, ostar, färbogor, renstekar och allt annat som gården frambringade och i klädkamrarna hopades travar av kläde från de på loftet flitigt dunkande vävstolarna.

Hennes handböcker i vävnadskonsten "Afhandling om drällers och dubbla golfmattors tillverkning, med begagnande af harneskutrustning", utgiven år 1828 i Stockholm, finns ännu bevarad och tyder på en högt uppdriven vävnadskicklighet hos ägarinnan som hade antecknat på pärmen att boken var inköpt den 5 sept 1842 och att den hade kostat 2 Riksdaler Banco. Talrika understrykningar i texten utvisar en flitig användning.

Men det sägs att hon lagrade sådana mängder att mycken mat skändes och månet klädestyg åts upp av mal då man inte kunde använda allt. Och det hände ibland att prosten på arbetet ute på åkrarna måste skicka hem en dräng till gården för att i stället för den förning som prostinnan hade skickat med i matsäckskorgarna få någonting ätbart.

En prästfru på landet hade många plikter, inte bara för sin egen familj utan även för församlingsmedlemmarna. Det gällde inte bara att sörja för den timliga näringen utan även att bistå maken i hans arbete som präst. Vid sidan av själavården behövde även kroppsliga krämpor helas och på den tiden var det i fjälltrakterna långt till läkare och sjuksköterskor. Den som måste gripa in med råd och dåd var prostfrun. I hennes efterlämnade papper finns också många anvisningar på helande örter och mediciner som kunde användas när nöden stod för dörren.

För sockersjuka hade prostinnan följande recept:

"Hvetekli tvättad väl, torkas, males, bakas med ägg, mjölk och smör till bröd (ett råd som för 30 år sedan rekommenderades av Christiernus)."

Mot gikt använde hon Kisa-Mors Giktdekokt:

" 9 lod solanum dulcamara
6 lod fläderblommor
4 lod Senetsblad
6 lod trifolium
9 lod Taunstrunt
16 lod svarta vinbärsblad
16 lod pepparrot

Ofvanstående, sammankokat med 8 kannor vatten, till dess endast halften är kvar. Man kontrollerar detta lättast, om man först påfyller 4 kannor å de i kitteln lagda ingredienserna och med en träpinne mäter huru högt de står. När de 8 kannorna sammankokat till samma höjd, afsilas resten och drickas kallt ett ordinärt dricksglas morgon, middag och afton. All spirituosa bör undvikas under de 5 till 6 veckor som kuren bör räcka. Äfven den envisaste fotgikt har ofta vikit för denna enkla huskur."

Inte förrän år 1875 utnämndes en provinsialläkare i Åsele, med. dr. och chir. mag. M. Askarius som sedermera efterträddes av doktor Carl Tengman som några gånger om året vid någon helg besökte Vilhelmina och alltid tog in i prästgården. Han var provinsialläkare åren 1888 till 1893. År 1892 inrättades sjukstuga i Åsele där extra provinsialläkaren med lic. Henning Hagberg tjänstgjorde några månader under året. Henning Hagberg, en elegant och välputsad skåning, utnämndes till provinsialläkare i Vilhelmina år 1892 och verkade där till år 1906.

En gång råkade prostinnan in i en brydsam situation på grund av sin gnidighet. Hon hade gjort i ordning matsäck åt prostens getvaktare och för att spara sovlet hade hon kokat en lom och lagt in i konten. Nu har lommen alltid ansetts oduglig till människoföda varför getaren, en gammal samegubbe, blev djupt sårad över att prostfrun tydligen tyckte att lomkött kunde duga till matsäck åt honom. När han på kvällen kom hem från skogen gick han raka vägen in i prostgårdsköket och kastade sig på köksgolvet där han under högljudd jämmer och klagan började "spå" all världens olyckor över prostgården och dess folk samt över kyrkplatsen. Elden skulle förstöra husen och många sorgliga händelser skulle inträffa. Man försökte lugna den uppretade samegubben, men alla försök var förgäves. Slutligen måste man tillkalla prosten själv för att få en ände på klagolåten. Prosten, som väl kände samernas kärlek till blanka silvermynt, tog fram en skinande ny tvåkrona ur västfickan och räckte den till getaren som lugnade sig vid åsynen av den fina presenten. "Så", sade prostens strängt, "men nu får du allt ta

tillbaka din spådom också”. ”Jo”, svarade samnen på sin sjungande dialekt ”men int´ mer än till hälften kan jä gör dä, å femti år ska de dröj”. Egendomligt nog brann halva Vilhelmina samhälle ned ungefär femtio år efter denna tilldragelse.

Men duktig var gumman Lindahl trots sin gnidighet. Flera gånger om året åkte hon själv ned till marknaderna i Åsele, ja i bland ända till Sollefteå, för att där sälja gårdens produkter. Hennes svärdotter, Blanche Lindahl, brukade berätta hur rädd hon blev första gången hon besökte prostgården för att konfronteras med sin svärmor. Den gamla prostinnan satt i halvskymningen ute i det väldiga prostgårdsköket, bister och allvarlig, liten och skrumpen, iklädd samepjäxor och på samemanér rökande en kort järnpipa, medan hon rörde i grytorna på spisen omvärd av rökångor och belyst av det fladdrande skenet från spiselluckan. Hon såg ut som en gammal sejdkvinna i färd med att koka till någon trolldryck. Men även om prostinnan ansågs snål av ortsbefolkningen hade hennes barnbarn en annan uppfattning om henne. När dessa kom till prostgården fanns det alltid en kaka, litet russin och nötter eller en karamell till hands att stoppa i de lystna barnamunnarna. En annan läckerhet som hon alltid hade på lager var grankåda. Denna inköptes av nybyggarna, väl tuggad och beredd i stora stycken på ända upp till kilo.

Det trägna arbetet bar emellertid frukt och välståndet ökade i prästgården. Den efter prosten Lindahls död år 1898 upprättades bouppteckningen ger en intressant inblick i förhållandena på prostgården och visar hur ett dåtida hushåll var inrättat.

Prostgården var, som förut nämnts, kraftigt tilltagen i storlek med utrymmen som en nutida stadsmänniska knappast kan tänka sig. Eller vad sägs om möbleringen på gården enligt bouppteckningens inventarielista. I köket fanns förutom köksskåp och köksskänk, diskbord, högsäng, fällbord, väggklocka och 12 stolar. Intill köket låg kökskammaren med skåp, kistor och mängder av förvaringskärl. Matrummet var möblerat med 2 skänkar, hörnskåp, fällbord, 2 dragsoffor, väggklocka, gungstol, 10 vanliga stolar, 2 speglar och vägglampor. I salongen, som tydligen hade gigantiska proportioner fanns 1 rundbord, 3 fällbord, 2 thebord, 2 trymåer, 1 gungstol, 2 länstolar samt inte mindre än 17 vanliga stolar förutom 2 hörnhyllor och 2 hyllor av annat slag. Även de övriga rummen, förmaket, sängkammaren, adjunktsrummen och expeditjonsrummen var lika rikligt möblerade. I drängstugan observeras närvaron av 6 spottkoppar i prosaisk kontrast till de på samma ställe befintliga 24 blomkrukorna. På gården fanns sammanlagt 99 stolar och 3 pallar, 17 sängar och 3 soffor. Så nog hade man svängrum både för den egna familjen och för gäster.

Ett litet axplock ur inventarielistorna för glas och porslin visar att man även hade förutsättningar för att rikligen kunna traktera sina gäster. Sålunda finns upptagna 6 dussin vinglas, 5 och 1/4 dussin dricksglas, 2 dussin ”pouche”-glas, 1 dussin brännvinsglas och 1/3 dussin konjaksglas. Vidare 55 assietter, 15 och 7/12 dussin tallrikar, 11 och 1/6 dussin kaffekoppar samt 2 dussin karaffer.

Då förbindelserna med kuststäderna och deras affärer var dåliga var man tvungen att ligga inne med stora förråd av olika slag för att kunna tillfredsställa de olikartade behov som kunde uppkomma. I prostgårdens visthusbodar förvarades till exempel ett tyglager som kunde räcka för en mindre manufakturaffär. Sålunda fanns vid boutredningstillfället inte mindre än 107 meter oblekt och 49 meter blekt damast, förutom bomullsväv, halvulle, klädningstyg, korderoj, vadmal, kattun, muslin, klot, kypert, perkal, sammet och kambrik i olika längder.

Att prostgården drevs som ett fullständigt jordbruk framgår också av inventarielistan. Kreatursbesättningen bestod av 3 hästar, 19 kor, 1 tjur, 15 renar, 34 får och diverse smådjur. En mycket riklig samling fiskredskap och småredskap upp till tröskverk skvallrade om att jordens brukande minst av allt var någon bisyssla för prosten. Man måste också hålla i minnet att dessa beskrivna förhållanden hänförde sig till en tid när prosten Lindahl var över 80 år gammal. För produkternas tillvaratagande fanns köttkar, ektunnor, hankbyttor, lockbyttor, fiskkäril, kaggar, smörkar, stävor, mjölkflaskor och 63 mjölktråg m.m. Större delen av mjölken såldes till dem som bodde i kyrkbyn och saknade egna kor. Priset var 25 öre kannan.

I gårdens utrustning ingick även 2 vävstolar, nyststol med kabbar, bobindsstolar med rullar och ett par spinrockar. I vagnslidren stod 2 trillor, lasskärror, åkskrindor och forskrindor samt kurslädar. Gårdens möjligheter till självhushåll kompletterades av fullständiga utrustningar till snickarverkstad, sågverk, smedja och kvarn.

Att det var väl sörjt för jakt och fiske säger sig självt. I fiskarstugan hängde 62 nät, 2 notar med svinnor och mårar, långrevar och andra fiskedon. Vid stranden låg 6 båtar färdiga för fisketurer på Volgsjöns vatten. Bland jaktredskapen märktes bland annat 2 hagelbössor, 4 lodbössor, 5 rävsaxar, 1 losax, 1 björnsax, björnspjut samt

andra smärre jaktredskap. Jakten var tydligen även på senare år ganska givande, ty vid prostens frånfälle fanns i visthusbodarna stora mängder skinn, bland annat 2 björnskin, 10 älghudar och 15 lekattskinn.

Överläkaren Helge Dahlstedt, son till pastor Lars Dahlstedt som var medhjälpare och sedermera efterträdare till prosten Lindahl, berättar i en bok sina minnen av prosten Lindahl:

”Farbror prosten Lindahl, björnjägareprästen, var snäll och vänlig mot oss barn. Han log gott och skämtade med oss när vi sprang och lekte på den höga bro som ledde till hans rum i prästgården. Han körde aldrig iväg oss fast vi stegade och förde oväsen. Vi störde honom tydligen inte. Han brukade stå på bron tillsammans med oss och se upp mot alla svalorna under taksprånget och bjöd oss ibland på bröstsocker eller något annat gott. Prostinnan däremot var sträng. Hon log aldrig emot oss. Av henne fick vi ibland förebräelser och ovett och för henne var vi rädda. Vi var väl inte heller guds bästa barn och ställde nog till en del ofog och ledsamheter med alla våra upptåg.

Farbror prosten var periodsupare och rätt ofta såg vi honom i fyllan. Då gick han omkring och vinglade, småpratade och lullade. Han hade gott ölsinne. En gång när vi lekte på den höga bron kom han ut på bron för att göra sitt behov. Han stod och vinglade och kastade sitt vatten vid väggen från bron, sluddrande och nojsande med oss barn. ”Akta dej så du inte ramlar ner från bron och gör dej illa. Vill du ha en slant?”

Han tog upp en sedel och gav mig. Jag tror det var en tia. När jag kom hem och visade tian, vars värde jag inte förstod, fick jag order att gå och lämna den tillbaka. Prosten tog tian och stoppade den utan ett ord i fickan. En annan gång minns jag hur han kom vinglande med en bytta surmjölksblanna ut på potatislandet på stora lägdan mellan kyrkogården och gammelprestgården. Där var en hel hop med karlar och kvinnfolk i färd med att ta upp potatis. Prosten satt på en potatissäck och berättade historier så att alla skrattade. Samtalet kom in på hur man skulle kunna hålla sig frisk och bli gammal. Prosten hoppade kvickt upp, fäktade med armarna och sparkade med benen och skrek: ”Nej pojkar, mager och frisk ska man vara, då klarar man sig länge och blir gammal.”

Den gamla nävertäckta, långa fähuslängan längs landsvägen hade rivits och en ny stor, spåntäckt ladugård med stall hade byggts på gården framför gammelprestgården. Lagårdsskullen var stor som en kyrksal. Där fanns halm och hö, redskap och åkdon av alla slag och en massa bråte. Lagårdsskullen var en omtyckt lekplats för barnen, men prostinnan ville inte att de skulle hålla till där och ställa till ofog. ”En gång när vi lekte och förde oväsen på skullen, fick vi se prostinnan komma. Vi kröp ut och gömde oss under en uppochnedvänd rissla och låg där tysta som skrämnda möss. Prostinnan gick genom hela skullen, men hon såg oss inte, och vi hörde henne tala för sig själv: ”Satungar. Om jag fått tag i nån skull ja ha dängt’n vä spratan”. Hon bar en lång vidja i handen.”

I vardagslag levde man på en synnerligen enkel kost i prostgården, ty prostinnan hade lärt sig sparsamhet under de svåra ungdomsåren. Hon serverade aldrig annat än kokad mat för att spara på smöret. Men när det dukades till fest glömde hon sina stränga föresatser och var riktigt i sitt esse som värdinna. Då skyddes inga mödor och ur visthusbodarna hämtades läckerheterna i långa rader. Men så blev hon också med tiden känd som en riktig matmamma.

När menigheten kom till prostgården för att lämna sitt tionde hade hon bullat upp ordentligt. Detta skedde vanligen under loppet av en vecka. Hela denna tid stod ett långbord ständigt dukat i salen med alla upptänkliga rätter. Det var öppen taffel dygnet runt så att varje besökande genast vid sin ankomst kunde få sig ett ordentligt skrovsmål. I regel hade bönderna så god aptit att både tiondet och mer till blev uppätet när veckan var över.

På den tiden betalade bönderna prästerskapsavgiften in natura för varje rök, det vill säga för varje hushåll, med råg, korn och färfött. Kornet och rågen uppmättes med mått, medan färföttet skattades efter vikt och skulle utgöra ett färlår. Färlåret skulle väga ett bestämt antal skålpund, men prosten med sin gamla erfarenhet vid mottagande av dylika, använde sig aldrig av betsmän eller våg. Han tog det inslagna låret i handen och skattade vikten varpå det omedelbart lades på sin bestämda plats i källaren. Kornet och rågen måste mätas och prosten frågade alltid bönderna om det var rågat mått. Svaret blev alltid ja då bönderna var rädda för en kontrollmätning

En gång hade bönderna varit mer än vanligt snåla med sitt tionde varför prosten såg sig nödsakad att ge dem en uppsträckning. Han passade på en dag under högmässan och yttrade efter predikan till församlingen: ”Har ni, mina bröder, kommit i håg att tacka Gud för den goda skörden vi fått?” Då prosten sagt detta var det en någon längst bak i kyrkan som upphov sin röst och sade: ”Det är ingenting att tacka för, vi har nog fått göra rätt för det vi fått”. Prosten fortsatte emellertid som om han ingenting hört och yttrade: ”Vi har Gud att tacka för det goda,

men kom ihåg att tiderna förändras år efter år. Det ser vi tydligt på våra får, de hava bogar men inga lår”. Kyrkobesökarna blev mycket skamsna, särskilt de som vid överlämnandet av tiondet hade givit prosten inte de föreskrivna förlåren utan de betydligt sämre bogarna. Det blev ett pratande i kyrkstugorna om vem det kunde vara som uppträtt så simpelt, men ingen ville erkänna. Händelsen upprepades emellertid aldrig mera och prosten hade vunnit sitt syfte.

Vid en större middag hade ett rikligt smörgåsbord dukats upp i salen på prostgården. En av gästerna, doktor Hagberg hade med sig en stor Newfoundlandshund som i ett obehagat ögonblick lyckades komma in i matsalen och där lät sig de uppdukade läckerheterna väl smaka. Det var ingen rolig syn som mötte de förväntansfulla gästerna när de tågade in i matsalen och skådade förödelser, men prostinnan tappade inte fattningen. Hon endast neg stilla och graciöst och bad gästerna vara vänliga att vänta en stund i rummet utanför varpå hon snabbt trollade fram ett matbord lika dignande av många och god rätter som det förra.

Den största festen som gick av stapeln i prostgården firades i augusti 1892 då makarna Lindahl högtidlighöll sitt guldbrällöpp. Inbjudningsbrev hade i god tid skickats ut till de avlägset boende barnen så att de skulle hinna planera den långa färden upp till fädernegården. I ett brev till sonen Bernhard skriver prosten:

”Wilhelmina 1/6 1892
Min käre Bernhard.

Då mitt minne svikit mig till den grad, att jag icke kan påminna mig om jag tillskrifvit dig och bedt dig komma hit till den familjefest, som blifvit beramad att hållas i Wilhelmina den 2 dra instundande augusti på Bernhardinadagen då jag glädes att få se alla mina barn och barnabarn hos mig, församlade för att fira mitt och mammas guldbrällöpp, så till förekommande af all säkerhet fattar jag nu pennan, för att tillkännagifva äfven dig detta beslut och bedja, att du sliter dig lös och gör en tripp hit upp, att vi medan vi ännu kunna så må glädja våra hjertan och ögon med de våras skådande ännu en gång innan döden, den stygge allshärjaren, tillsluter dem för alltid. Efter naturens ordning synes det väl att jag, såsom den äldste af familjen, borde blifva främst för hans mördande lie. Men jag älskar dock att hoppas, att han ännu en tid skonar mig. Skonar han mig icke under tiden, utan jag måste falla, så kan ju i stället för bröllopp, min begrafning firas på den tilltänkta dagen.”

Man kan som synes inte fränkänna den gamle prostens sinne för humor, även om den som i slutraderna av detta brev förefaller vara av en ganska bister art. Till gästernas fägnad utlovas naturligtvis även ett gott fiske:

”..Till edert nöje och trefnad en liten tid här har jag, så vidt jag kunnat, tillredt långrefvar och krokar i mängd, så att trefnaden och nyttan för helsan, i synnerhet för eder inom skål och vägg instufvade stadsbor må föra med sig allt hvad åstadkommas och vinnas kan. Helsa Carl detta och säg att jag äfven någon dag åtminstone tänker göra eder sällskap på fiskarefärden för att få hälsa på mina kära fiskekåtar..”

Till den stora dagen samlades vänner och fränder från när och fjärran. Carl anlände med sin familj från det avlägset belägna Sundsvall efter en veckolång strapatsfylld resa. Tillsammans med Bernhard hade de åkt båt till Örnköldsvik där sällskapet delades på två grupper. Bernhard med de äldre barnen begav sig till fots norröver, medan Carl med maka och de yngsta barnen - Frida, Herman och Elsa - åkte vidare med hästskjuts utmed Öre älv, över Lycksele till Vilhelmina. Lustigt nog anlände båda sällskapen nästan samtidigt till målet. Efter framkomsten sprang Herman och Frida ned till sjöstranden för att fiska stenbit. I solglittret på andra sidan Volgsjön fick de plötsligt se en båt som lade ut från stranden och med kraftiga årtag roddes i riktning mot Vilhelmina. I båten satt Bernhard och de äldre syskonen som genom skogarna tagit sig fram till målet och nu ivrigt viftade när de upptäckte småsyskonen nere vid sjökanten.

Norrrifrån kom Erik Olof med maka som riktiga vildmarksmänniskor vandrande i näbbpjäxor genom skogarna från Stensele över Latikbergen med sitt barn i näverkont på ryggen till stor förtjusning för sina mer ”civiliserade” kusiner.

Största glädjen bland de församlade väckte dock kusinerna Dahl när de hoppade ur skjutsarna med huvudena insvepta i väldiga myggnät som hade anskaffats för den våldiga resan upp till obygdén.

Hela den egna familjen, sex barn, mågar och svärdöttrar samt nära tjugo barnbarn infann sig för att delta i festen och alla härbärgerades i prostgården. Det kokades och bakades i veckotal före den stora dagen och ett av

prostens och prostinnans barnbarn berättade att enbart småkaksbaket till festligheterna förvarades i flera stora klädkorgar.

Den stora dagen, den 2 augusti år 1892 var inne. Kring det festligt dukade middagsbordet bänkade sig prosten och prostinnan med hela sin stora familj. Före måltiden sjöng man unisont Psalm 33, den för så många generationer svenskar välkända ”Jag lyfter mina händer upp till Guds berg och hus”. Före högtidstalet, som hölls av mågen kyrkoherden Sundelin, sjöng man den gamla Wallinska psalmen 131 där de tre verserna börjar ”Helige Ande, sanningens Ande...”, ”Helige Ande, kraftenes Ande...” samt ”Helige Ande, glädjenes Ande...” en psalm som säkerligen fann genklang i de två gamla livskamraternas hjärtan. Sanning, kraft och glädje, tre egenskaper som man både hade behövt och uppskattat och försökt leva efter under många, långa och strävsamma år.

Kyrkoherde Sundelins tal präglades av den kärva men fasta och innerliga trosvissnet som levat kvar från den bistra karolinska tiden med dess allvarliga religiositet. Kung Karls bibel var ju fortfarande i bruk och satte sin prägel på troslivet.

Med utgångspunkt från konung Davids ord:

”Wi hafva en Gud, en Gud den der hjelper och Herren, Herren som ifrån döden frälser” började kyrkoherde Sundelin med en betraktelse över Guden som leder våra öden och fortsatte sedan: ”såsom den hjälplösaste af alla vareiser, gör människan sitt inträde i detta lifvet. Med qvidan och gråt börjar hon sin färd till grafven och hennes utgång känner ingen annan än han som kallat henne till lifvet. Wäl stå sjelfförsakande föräldrar vakande öfver den spädes vagga, väl räckas hjälpende händer att stödja de första vacklande stegen... Hur litet förmår faders- och modersomsorgen om ej Fadren öfver allt hvad Fader heter i himmelen och på jorden välsignar deras möda, och kröner deras arbete med önskad framgång.

.....

Wi hafva en Gud, en Gud den der hjelper och Herren, Herren som ifrån döden frälsar. Men hafver då människan sjelf å sin sida intet att iakttaga med afseende på denna sin tillvaro här på jorden? Eller är det henne fullkomligt likgiltigt, huru hon ställer för sig och såsom ett fritt förnuftigt väsende handlar? På denna fråga gifver oss det beprövade hvalspråk, som så tydligt kännetecknar våra vördade Föräldrars gemensamma, långa färd, genom lifvet, ett tillförlitligt svar: Detta valspråk O L = Ora, labora, hvilket betyder Bed och arbeta.

Uti rätt bruk av denna lefnadsregel hafver Herren vår Gud gifvit människan en säker nyckel till lycka och framgång i detta lifvet. Wi sade uti rätt bruk af dessa medel - brukas dessa medel på ett orätt sätt om de användas utan åtföljande, tacksägelse och förnöjsamhet. När vi nu vid talet härom besinna det goda resultat, till hvilket våra kära föräldrar kommit, så kunna vi vara helt förvissade derom, att de rätteligen förfarit i bruket af de anvisade medlen: bön och arbete i förening med tacksägelse och förnöjsamhet.”

Efter ytterligare några ord lästes Fader Vår gemensamt och man sjöng tillsammans den gamla psalmen 50, Herre signe du och råde.

Efter festmiddagen fick man se den kraftige 81-åringen i sin långa svarta prästrock lugnt och sirligt svänga om med sin maka i en riktig gammalvals till tonerna av Rudolfs fiol och Bernhards gitarr. Som ett minne av dagen utdelade gamlingarna bland barn vad som återstod av försäljningssumman för Tufva. Erik Olof hade redan tidigare fått 30 000 kr av fadern till inköp av hemmanet i Stensele. Återstoden fördelades nu bland de övriga barnen.

På kvällen skulle barnbarnen uppföra en improviserad teaterföreställning på prostgårdsvinden till ära för farföräldrarna. Föreställningens klimax var framförandet av numret ”Mannen utan armar och ben” där huvudrollen spelades av prostens dräng Bank inlindad i en stor matta. När ridån drogs åt sidan brakade en applådstorm lös från den förtjusta publiken. Jublet stegrades till orkan när drängen, förskräckt och förvirrad över att plötsligt vara församlingens medelpunkt, med en väldig kraftansträngning sprängde repen kring mattan och demonstrerade såväl armar som ben, när han med ett jätteskutt hoppade ned från scenen och i full panik försvann ut genom vindsdörren.

På guldbryllopsdagen hade man ordnat en särskild högtid i Vilhelmina kyrka som dagen till ära skulle prydas med björklöv och blommor. Men döm om gästernas förvåning när de vid inträdet i kyrkan fann mittgången ända

fram till altaret på vardera sidan kantad av en snörrät rad pilsnerflaskor i vilka björklöv stuckits ned. Det var prostens dotter Ida som i hastigheten inte lyckats hitta lämpligare kärl att placera björkkvistarna i.

Festen varade i flera dagar, men snart började gästerna försvinna och en vacker dag gick de gamla åter ensamma i den stora prostgården.

Åren började nu ta ut sin rätt. Det hårda livet och strapatserna i vildmarken krävde sin tribut och den gamle prosten kunde inte längre som förr följa hundarna med bössan i hand över de blånande fjällvidderna.

Han sökte sig gärna om kvällarna till drängstugan där det ofta fanns yrkeskunniga bybor sysselsatta med skinnberedning, fällsömnad och andra praktiska ting om vilka den gamle prosten och hans församlingsbor kunde ta sig en pratstund. En som ofta lejdes till prostgården under höstvintrarna var en "Nikkä i Bäcksjön" som vid sin återkomst kunde vidareberätta prostorden för dem där hemma. Ord som ofta återberättades generation efter generation.

Emigrationen till Amerika hade kommit i gång, ett förhållande som prosten inte tyckte om. En kväll i drängstugan när saken kom på tal påstod prosten att det var lika bra att stanna hemma ty om femtio år skulle det vara Amerika här. Fällmakaren slog bort påståendet som ett skämt och menade att nu skrappade prosten. Men då slog prosten näven i knät där han satt på hörnet vid den öppna spisen och sa: "Förbanne mig, kommer det inte att bli Amerika här". Detta att prosten använde så starka ord tyckte Bäcksjö-fällmakaren var ovanligt.

Under sådana kvällar brukade prosten ofta berätta minnen från sitt långa liv och med särskild förtjusning återkom han till sina jaktminnen, Om en av prostens lojakter berättade fällmakaren Nikkå gärna. Prosten hade förföljt en lo och så småningom blev det ståndskall då loet träat i en tall. Prosten sköt och loet föll ned ur tallen svårt sårat. När hunden rusat på blev det ett förskräckligt slagsmål. För att rädda hunden rusade prosten dit och högg med sin handskbeklädda händer tag om över- och underkäken på loet och bröt djurets underkäke ur led. Visserligen blev han svårt riven på händerna, men den dyrbara jaktkamraten var räddad.

En tilltagande åderförkalkning började trubba av prostens tidigare klara intellekt och de sista åren av sitt liv var prosten Lindahl praktiskt taget fjättrad vid sängen. Han låg nästan hela dagarna i sitt rum som var fyllt med troféer från mannaårens jaktbedrifter. Golvet var täckt av stora björnskinns och på väggarna hängde mindre skinn mot vilka jaktgevärens blanka pipor avtecknade sig i rummets halvdunkel.

Men ännu i ålderns höst, innan sjukdomen knäckte hans starka vilja, drevs han av en längtan ut till skogarna och ungdomsårens vilda björnjakter. Vål insvept i pälsar måste man lyfta upp honom i en vagn och köra honom till skogs. Där kunde han, med bössan över knäna, timtals sitta och vänta på att skogarnas okrönte konung skulle göra den gamla björnjägaren sin sista uppvaktning. En gång ute på Lövliden kunde man inte förmå honom att vända hem till prostgården förrän man hade spånt för en skrinna och i denna placerat ett par stora torvsäckar som för den gamle prostens skymda blick tedde sig som en skjuten björn. Kusk på sådana färder var prästgårdsdrängen Oskar Sandberg från Järvsjö.

En lunginflammation tillstötte och släckte den flämtande livslågan. Den 12 april 1898 insomnade den gamle prosten stilla i en ålder av 86 år. Någon tid senare sänktes hans stoft vid sidan av faderns. Båda vilar nu på kyrkogården i Vilhelmina där de under gångna år tillsammans stått lyssnande till klockklang från kyrkan och spanat ut över Volgsjön mot de i soldiset västerut hägrande fjällen.

J. O. Boström höll vid 1904 års prästmöte i Härnösand följande minnestal över honom:

"Från min första prästerliga tjänstgöring erinrar jag mig den fryntlige lappmarksprästen, såsom den där ansågs vara synnerligen inne i lappmarksförhållanden och äga en beaktansvärd organisatorisk förmåga, som ofta togs i anspråk och kom till användning, både på det kyrkliga och sociala området. Han besatt en stark hälsa, som kunde uthärda alla strapatser och mödor och trotsa alla väder. En väldig björnjägare, för vilkens lod mer än en nalle fick släppa till sin ludna päls, och en ivrig upphämtare av fångst ur Lapplands fiskrika sjöar.... Ehuru i hög grad givmild var dock hans ekonomi god, sin ovanliga fysiska och psykiska vigör behöll han i sena ålderdomen.... vid sin död senior bland Lappmarkens präster, hade han uppnått den höga åldern av 86 år, 4 månader och 22 dagar".

Prosten Lindahl var en hedersman av gamla stammen, rakryggad och omutligt hederlig. En man som vågade sjunga ut med vad han ansåg rätt och riktigt och som hade mod att stå för sin åsikt. Allmänt aktad och avhållen

av sina församlingsbor lever hans minne ännu i skogarnas timmerstugor och i fjälldalarnas kåtor där hans vänner samefolket ännu bär hans namn levande på sina läppar.

Ännu så sent som år 1944 när jag gjorde ett besök på kapellplatsen i Fatmomakke var namnet Lindahl ett lösenord som öppnade alla vägar till hjälp och vänligt mottagande. Det var vid Michaelihelgen på hösten och kyrkhelg. Klockaren i Grundfors lånade oss sin kåta på kyrkplatsen som han själv försåg med färskt granris och där vi kunde bo över helgen. På kvällen kom samer och nybyggare för att hälsa på och få en kopp kaffe och en pratstund. Det hade spritt sig att ”en Lindahl” hade kommit dit.

Där fanns även en gammal same, Nils Scott, rak och kraftig med ett imponerande skägg som i sin ungdom hade konfirmerats av prosten Lindahl. Från Fatmomakke gick sedan turen över Marsfjället till Dikanäs, en tvådagars tur i kyla och tät dimma. På färden träffade vi åter gamle Scott i hans ensliga viste vid Tjappesgielas på sluttningarna av Marsfjället och jag fick en lång pratstund om gammalt och fornt över en mugg med rykande hett kaffe. På färden till Dikanäs var vi tvungna att övernatta på fjället. Scott var då vänlig att låna ut sin fiskekåta högre upp på fjället för övernattnings, samtidigt som han gjorde sig omakhet att gå före oss hela vägen för att se till att vi inte gick fel. Som en hedersbevisning överlämnade han kåtan i vår besittning genom att ge oss plats vid eldgården och dessutom tala om att vi inte behövde förnya vedförrådet - en stor vänlighet i fjällvärlden.

Efter makens frånfälle flyttade prostinnan till Sundsvall där hon en tid vistades hos sonen Bernhard. Ett av hennes barnbarns barn minns henne från den tiden skrynklig som en gammal mumie och som en person för vilken man var skyldig att visa den största respekt. Vanligen satt hon inne på sitt rum stickande på en tjock vit strumpa eller läsande bibeln eller någon postilla, ofta rökande sin gamla järnpipa. När där var främmande kom hon ut och satt bland de andra, vanligen ensam vid bordets kortände för det mesta tyst spejande ut över de närvarande eller försjunken i sina egna tankar. Vid sådana tillfällen fick vanligen en cigarr ersätta den lilla pipan. När hon någon gång yttrade sig talade hon mycket långsamt och sakta men hon var då också några och nittio år.

Det var inte lätt för den gamla uppifrån obygderna och fjällen att anpassa sig efter stadslivet och dess förhållanden. Hennes brev från denna tid andas ett tungt svärmod och sorg över att det gamla hemmet och familjen var skingrade:

” . . . men man är skingrad, den ena här, och den andra der, för min del har det varit ett bekymmer huru alla skall få sin rätt, och till sist vet jag sjelf ej hvar jag har mitt hem på jorden, dock lika godt, jag behöfver väl icke mera så länge något hem her i Sorgedalen, det är godt att veta, det vi sist få komma tillsammans i det Rätta hemmet, der inga sorger tära oss, må den gode Gud hjälpa oss alla dit. . . ”

Den gamla prostinnans krafter började alltmera svikta och hennes brev blev till slut skrivna med en spröd och darrande, nästan oläslig piktur:

”Sundsvall den 4 juni 1909

Snälla Lina.

Tusende tack för alla bref, som jag fått och ej besvarat, min hand har blifvit så darrande, så att jag har svårt att skrifva . . . . Jag hoppas, att Gud är med oss på alla våra vägar, derom beder den domnande handen.

en gammal

moder

Erika”

Några år före sin död flyttade den gamla till Lits prästgård där hon tillbragte den sista tiden av en lång levnad hos mågen och dottern, kyrkoherden i Lit, Seth Sundelin och hans maka. Barnen och inte minst äldste sonen Carl i Sundsvall följde med oro och ängslan den gamlas vacklande hälsa till slutligen dödsbudet kom den 20 juni 1916.

Ett nittiosjuårigt levnadslopp hade ändats. Född 1819 hade hon sett många generationer kungar födas och dö. I hennes ungdom levde ännu minnen från tjusarkonungens, Gustav III:s tid. Hon upplevde Bernadotternas enastående levnadssaga från den förste, revolutionsmarskalken Karl XIV Johan till Gustav V. Vad allt hade inte utspelats i världen under dessa 97 år? Det måste ha blifvit en förvirrande värld för den gamla som slöt sina ögon för den eviga sömnen med gott samvete efter ett väl uppfyllt levnadsvärv.

Den 13 Juli 1916 skrev Carl Lindahl till sonen Harald:

”Som Du redan vet, fick gamla farmor, trött af möda och mätt af lefnad, sluta sina många dagar den 20 sistl. juni kl. 9 f.m. Hon tycktes hafva medvetande in i det sista men saknade talförmåga under de sista timmarne och afsömnade lugnt och stilla i närvaro av Zeth, Ida och deras barn.

Jag hade varit uppe i Lith hos henne vid pingst den 12 juni, och hon var då mycket matt, men kunde dock samtala något litet och satt stundtals uppe. Till den af Sundelins arrangerade begrafningen i Liths kyrka reste jag ånyo upp den 1 ds, men mamma, som var något krasslig, vågade ej följa med. Bernhard f.n. på Trollbo, kunde ej komma med enär han råkat hugga sig i foten och icke ännu fått såret läkt. Jag och Ida voro sålunda de enda närvarande barnen, och af barnbarnen fanns en representant af Dahls genom Herman, tandläkare i Östersund, samt sondottern Agda från Stensele, men ingen från Örnköldsvik. För öfrigt närvaro ett par släktingar från Östersund samt ett stort antal vänner och bekanta till Sundelins från Liths socken.

Begrafningen i kyrkan var mycket tilltalande och högtidlig med solosång från orgelläktaren af en musiklärarinna. ”Mina lefnadstimmar stupa” samt en sång efter melodien till ”Integer vitae”.

Dagen efter den 3 dje juli, sattes stoftet på järnvägståget till Dorothea, eskorterad af mig och Seth, för att föras till och nedsättas i grafven i Vilhelmina, dit vi framkommo redan den 4 de och kl. 7 på aftonen nedsattes kistan i den redan förut genom Rudolfs försorg öppnade grafven, som af oss egenhändigt ifylldes.

Följande dag den 5 te, återvände vi till Dorothea och Lith, dit vi ankommo den 6 te, och dagen därpå var jag åter hemma i Sundsvall efter 7 dagars bortovaro. Resan, sorglig på grund af dess ändamål, var dock i högsta grad intresant, dels genom den vackra, ehuru alltför varma väderleken, som högeligen tryckte oss, dels derigenom att jag på inlandsbanan fick genomfara en lång sträcka af Jämtlands och södra Lapplands fjälltrakter med ändlösa skogar, myrar samt talrika åsar, floder och sjöar”.

Ihågkommas bör att brevskrivaren vid denna tid var en 73-årig man som företog denna långa resa för att följa sin gamla moder på den sista färden.

På Vilhelmina kyrkogård återförenades sålunda nu den gamla änkeprostinnan med sin make och kamrat från ett långt, hårt och strävsamt liv. Där sover de båda tillsammans med en ännu äldre generation den eviga sömnen till suset från kyrkogårdens hängbjörkar som om somrarna låter sina klängen i flödande rikedom hölja den svarta gravstenen, medan vindarna spelar genom lövverket och bär en hälsning från soldruckna fjällängar, från brusande forsar och skogars stilla ro. Än i dag kommer barnbarnsbarn och barnbarns barnbarn med sina hustrur och stannar inför griften med blottade huvuden i stilla begrundan och stolthet över vad dessa män och kvinnor, som vilar där, har lyckats åstadkomma de efterkommande till hjälp och styrka i en förvirrad, normlös tid.

Och än i dag berättas historierna om Björn-Olle i Vilhelminabygden. Vad som är legend och vad som är verklighet är svårt att bedöma. Förtäljer historierna verkligheten måste han ha varit en man av ovanlig resning och är det mera saga än verklighet, var han kanske lika märklig, som kunde ge upphov till en sådan legendbildning.

Lyssna till hur det nutida Vilhelmina ännu upplever sin gamla kyrkoherde, lyssna till krönikespelet, som sommartid uppförs i den gamla Volgsjöbygden. (Inte heller detta krönikespel har uppförts i Vilhelmina under senare år. Red.)

Prosten är ute på jaktstigarna i skogen och överraskar en församlingsbo som hade mördat en same. Han griper mördaren och tvingar ned honom på marken:

Lindahl (till Otto, mördaren): Kom nu. Nu går vi upp till byn. Och så följs vi åt till länsman. Nå, opp nu.

Lars: Ska vi följa med?

Lindahl: Behövs inte.

Noak: Han är farlig den där.

Lindahl: Den, ånej. (Lindahl och Otto gå ut).

Noak: Tänk, att nu är han fast.

Lars: Han är det.

Noak: Bara han inte tar ihjäl prästen också. Vi skulle följt med.

Lars: Var inte rädd du. Den där prästen rör ingen på.

Björn-Olle hade ett stadgat rykte som karlaktör bland sina församlingsbor, ett rykte som har bevarats ända in i våra dagar.

Han var en mångfacetterad personlighet på gott och ont beroende på ur vilken aspekt han bedöms och med vilken tids mått han mäts.

Kanske några rader ur Västerbottenskuriren ger något väsentligt i vad som kan sägas om prosten Olof Olofsson Lindahl, "Björn-Olle" kallad:

"Olof Lindahl var andligen och lekamligen genom sin ovanliga kraft huvudet högre än allt folket, en boren ledare, väldig i ord och gärningar, en hjälte både på predikstolen, i björnjakten och vid bägaren".